

De naad en ontbrekende hoeken van de Lijkwade van Turijn als karakteristieken van het tempelgewaad van Johannes Marcus

A.A.M. van der Hoeven, www.JesusKing.info, bijgewerkt 6 juni 2013

In dit artikel identificeer ik het kledingstuk dat door de jongeman werd achtergelaten, die “naakt wegluchtte” (Marcus 14,51-52), met de lijkwade van Jezus (Joh 19-20) en die jongeman met de geheime leerling Johannes Marcus, co-auteur van het Johannesevangelie. Ik leg uit dat het mogelijk en waarschijnlijk is dat Jozef van Arimathea het kledingstuk kocht om Jezus een begrafenis te geven “zoals gebruikelijk is bij een Joodse begrafenis” (Joh 19,40), namelijk: in een kledingstuk. Ik identificeer Johannes Marcus ook als iemand met een hoog ambt in de tempel, waarvoor hij een witte *sindōn* droeg met een Farizees rand, aan welks hoeken een blauw koord kon worden vastgemaakt en losgemaakt, om zowel het gebod van Num 15,38 voor alle kledingstukken als het tegenstrijdige gebod van Ex 28,5-6 voor tempelkledingstukken te onderhouden. Dit kan de naad en rand van de Lijkwade van Turijn verklaren. Ik verklaar de twee ontbrekende hoeken van de Lijkwade van Turijn ook als een poging van Johannes Marcus om het feit te verbergen dat de lijkwade zijn unieke tempelgewaad was. De afbeelding van een ovale plaat met drie Hebreeuwse letters erop, die zichtbaar is onder de kin van het lichaam op de Lijkwade van Turijn, kan de afbeelding zijn van het *petalon* van Johannes Marcus, het Joodse sieraad dat hem onderscheidde als overste.

Inleiding

In dit artikel zal ik enige bekende en nieuwe feiten over de anonieme auteur van het Vierde Evangelie, de zogenaamde ‘beminte leerling’, en over Johannes Marcus gebruiken, en ik zal deze feiten met elkaar vergelijken en verbinden om te laten zien hoe het tempelgewaad dat door ‘Marcus’ verloren werd, de lijkwade werd die door ‘Johannes’ werd bewaard. Dit wordt geïllustreerd in de figuur hieronder. Deze, en meer, feiten en verbindingen worden in groter detail en met meer bronnen en argumenten besproken in mijn lange artikel “Johannes Marcus – Auteur van het Johannes-evangelie samen met Jezus’ moeder” op mijn site www.JesusKing.info.

Tempelgewaad met verbrede zoom en verwijderbare blauwe koorden

Volgens de Handelingen van de Apostelen woonde Johannes Marcus in Jeruzalem (Hand 12,12) en was hij een beambte, in het Grieks: *hypēretēs* (Hand 13,5). Dit woord is de titel voor een koster van een synagoge, een secretaris van een rechter, en voor vier soorten tempelbeambten: een secretaris, een ondersecretaris, een heraut en een lagere (gevangenis-)beambte. Als de rijke jongeman (*neaniskos*) die voor Jezus knielde, wordt Marcus beschreven als een overste, in het Grieks: *archōn* (Mt 19,20 Lu 18,18). Deze titel wordt gebruikt voor een overste van een synagoge en voor de leden van het Grote Sanhedrin. De combinatie van deze titels – een overste van een tempelsynagoge kon bijvoorbeeld niet ook de secretaris van de rechters van de tempel zijn – en enkele andere karakteristieken, zoals zijn bekwaamheid om *koinē* Grieks te schrijven, zijn rijkdom, zijn lidmaatschap van de stam van Levi en dus zijn mogelijk priesterschap, zijn bekendheid met de namen en familiebanden van de officieren van de tempelgevangenis die Jezus arresteerden en Hem naar de tempelburcht Antonia brachten, zijn in staat zijn om Kajafas’ woorden, gesproken in geheime vergaderingen, te citeren, zoals die van de nachtelijke rechtszaak van Jezus in Kajafas’ paleis in Antonia, en zijn toespelingen op zeer kleine details van de tempeldienst – zoals de specifieke soort straf voor een slapende bewaker, de tijd waarop de hoofdopzichter langs komt, het wassen van de voeten –, die allen gereguleerd werden door de rechterlijke Tempelraad, identificeren Johannes Marcus als de secretaris van deze raad, welke een onderscheiden priesterlijk blok vormde binnen het Grote Sanhedrin en werd voorgezeten door de hogepriester Kajafas.

In dit ambt moest hij tempelkleding dragen, die ritueel rein en van wit linnen moest zijn (Ex 28,5-6). Maar, als de jongeman die naar Jezus rende en zei dat hij alle geboden had onderhouden van zijn jeugd af (Marcus 10,20), had hij ook het gebod van Num 15,38 onderhouden:

‘Zeg tegen de kinderen van Israel dat zij al hun generaties door aan de randen van hun mantels een ‘versiering van gedraaide draden’ (‘tsiytsith’), moeten maken, en in elke versiering (‘tsiytsith’) een blauw koord (‘pathiyl’ = koord, gedraaide draad).’ Num 15,38¹

De uitdrukking ‘een versiering van gedraaide draden’ vertaalt slechts het ene woord ‘tsiytsith’, dat het volgende betekent: (letterlijk) een glinsterend ding, bloesem, (figuurlijk) versiering (Strong 06734 e 06731). Maar in de Septuagint – de bijbelvertaling die in de eerste eeuw in Judea gebruikt werd – wordt bij Num 15,38 het woord ‘tsiytsith’ vertaald als *kraspeda* = (meervoud van) zoom, rand.² Het gebod van Num 15,38 kan dus gelezen worden als een voorschrift om in elk gewaad een rand te maken met een blauw koord erin. Om dit gebod op een Farizees nauwgezette manier, zelfs voor zijn geheel witte linnen tempelkledingstuk, te onderhouden bracht Marcus waarschijnlijk een rand aan in zijn mantel door een lange naad te maken een paar centimeter van één van de lange zijanten af, en maakte hij een gaatje in de hoeken van deze rand, waarin een blauw koord kon worden vastgemaakt (voor buiten-de-tempel-situaties, zoals in het Huis van Kajafas in de Bovenstad en wellicht ook Kajafas’ kantoorpaleis in Antonia) of losgemaakt (voor in-de-tempel-situaties, vooral voor wanneer binnen het heiligdom van de tempel, waar de Tempelraad en ook het Grote Sanhedrin vergaderde in de Zaal van Gepolijste Stenen in de Voorhof van de Israelieten³). Een andere mogelijkheid is dat hij twee blauwe koorden binnenin de naad liet verbergen, aan de twee uiteinden ervan; dan zouden ze wel aanwezig zijn binnenin het witte kledingstuk, maar hun kleur zou niet zichtbaar zijn van buitenaf.

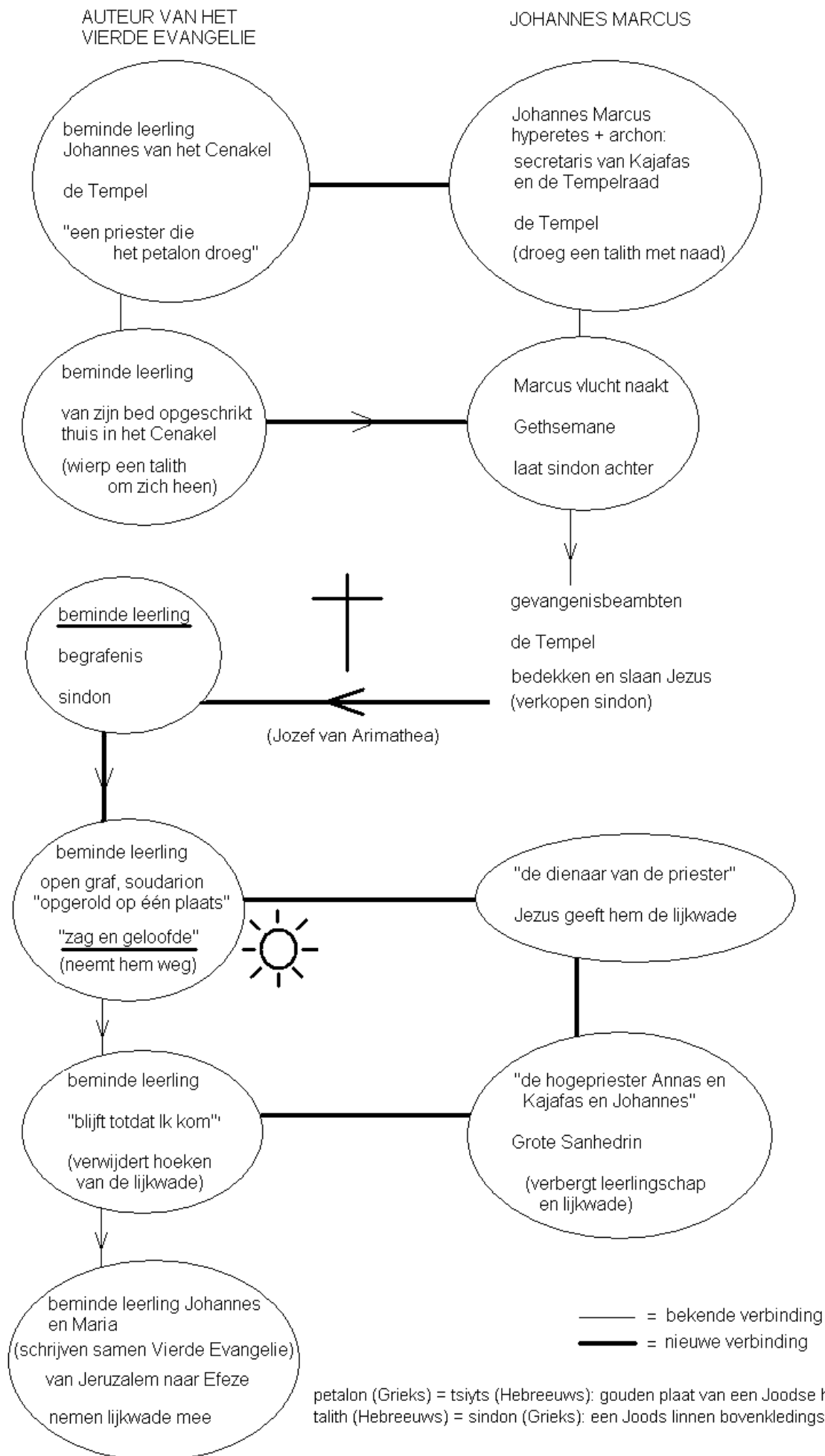
Johannes Marcus behoorde waarschijnlijk tot de Farizeeën, die geloofden in de opstanding van de doden, want hij geloofde al in het bestaan van het “eeuwig leven” voordat hij naar Jezus toe kwam rennen (Hand 23,8 Mt 19,16 Mr 10,17 Lu 18,18). En de Farizeeën stonden bekend om de volgende gewoonte: “zij ... maken de zomen (*kraspeda*) van hun klederen groot” (Mt 23,5 Statenvertaling).

Een priester die het *petalon* droeg

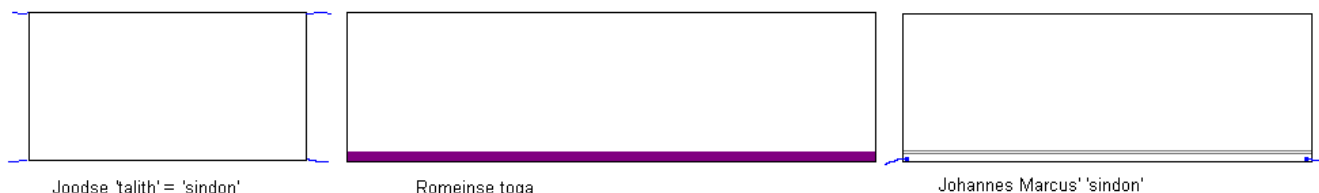
Als de beminde leerling, wordt Johannes door Polycrates beschreven als “een priester die het *petalon* droeg.”⁴ Het Griekse woord *petalon* werd gebruikt voor de gouden kroonplaat van de hogepriester.⁵ Van de beminde leerling en auteur van het Vierde Evangelie wordt ook gezegd, door Ireneus, dat hij Johannes heette – vandaar dat dit het Evangelie volgens Johannes wordt genoemd –, en dat hij de leerling was die tegen de borst van Jezus leunde bij het Laatste Avondmaal in het Cenakel, en dat hij het evangelie in Efeze publiceerde.

Marcus’ verloren *sindōn* is een Joodse ‘talith’

Het Hebreeuwse woord ‘efod’, voor een priesterkledingstuk, wordt in verscheidene Griekse woorden vertaald, bijv. *epōmida* (= kledingstuk dat aan de schouder wordt vastgemaakt, Ex 28,4), maar nooit als *sindōn*. Lightfoot zegt in zijn commentaar op Marcus 14,51-52,⁶ dat het woord סִידוֹן (‘sydwn’) = *sindōn* in de Talmoed (Menacoth fol. 40.I) werd gebruikt voor een Joods linnen bovenkledingstuk, ‘talith’ = mantel genaamd, dat (ook) door jongens en priesters werd gedragen, vooral in de zomer in Jeruzalem, en dat “zij met dit kledingstuk gewoonlijk hun hoofd bedekten wanneer zij baden”;⁷ Lightfoot citeert ook de Talmoed: “de ‘talith’ waarmee de jongen zijn hoofd, en een groot deel van zijn lichaam, bedekt” en “de priesters die zichzelf, wanneer zij opgaan naar de preekstoel, sluiëren met een טלית = ‘talith’ die niet van henzelf is”, en ook “Nicodemus ging naar een kleine gebedsruimte, en bedekte zichzelf, en bad” en “Nicodemus gaat weer naar zijn gebedsruimte, bedekt zichzelf en bidt”.⁸ Hij zegt ook dat aan dit kledingstuk meestal de blauwgekoorde kwastjes (‘tsiytsith’ genoemd) vastgemaakt waren aan de hoeken, hoewel er een discussie tussen de rabbi’s was of een linnen kledingstuk de meestal wollen kwastjes kon hebben, aangezien dit in zou gaan tegen het gebod om geen kledingstukken te dragen die van verschillende soorten materiaal gemaakt waren (De 22,11); om deze reden maakten sommige rabbi’s de wollen kwastjes los van hun linnen ‘talith’.⁹

Johannes Marcus kan dus een ‘efod’ hebben gedragen als onderkledingstuk en, bij bepaalde gelegenheden in de zomer, een ‘talith’, een *sindōn*, als bovenkledingstuk. En aangezien Johannes Marcus, als de rijke jonge overste, “vele goederen bezat” (Mr 10,22), kan hij een heel aantal van deze ‘talith’s hebben bezeten, in zijn geval waarschijnlijk gelijkend op de lange rechthoekige, paars gerande toga’s van Romeinse magistraten – en wellicht zijn Romeinse collega-secretarissen van Pilatus,¹⁰ met wie hij vaak contact had –, maar dan van linnen en met een Farizeese naad en gaatjes in de rand waaraan een blauw koord kon worden vastgemaakt en losgemaakt.¹¹ Net als zijn Joods-Romeinse naam – ‘Jochanan’ Marcus – was ook zijn mantel Joods-Romeins.

Het feit dat de jongeman (*neaniskos*) die de gevangengenomen Jezus volgde, zijn “*sindōn*” “om zijn naakte lichaam heen had geslagen” en die achter kon laten en naakt wegvluchten (Marcus 14,51-52), toont aan dat deze *sindōn* zeker geen ‘efod’ was, welke “samengevoegde” “schouderstukken” had¹² en niet zo gemakkelijk, al rennende, afgeworpen kon worden als een ‘talith’. Lightfoot zegt dat, aangezien de *sindōn* gewoonlijk werd gedragen als bovenkleding, sommigen denken dat de persoon die hem droeg in de nacht dat Jezus gevangen werd genomen, van zijn bed was opgeschrikt.¹³ Dus hij kan zeker gedragen zijn door de beminde leerling, die, terwijl hij in bed lag, of elders in zijn huis, hoorde dat Jezus in het geheim naar de bovenzaal van zijn huis was gekomen – merk op dat (alleen) Marcus schrijft dat Jezus “kwam ... met de Twaalf” (Mr 14,17) –, en die toen, met zijn (wellicht spiksplinternieuwe) *sindōn* om zijn naakte lichaam geworpen, naar Jezus rende en aan Jezus’ borst mocht gaan liggen, op de rustbank waar Jezus al lag temidden van de rustbanken van zijn twaalf apostelen. “Volgens Joods gebruik zat de gastheer, of, in zijn afwezigheid, “zijn eerstgeboren zoon aan de rechterhand van de gast, met zijn hoofd leunend op diens borst””.¹⁴ En toen Jezus en de Twaalf naar Gethsemane gingen, volgde hij hen met alleen zijn *sindōn* om.¹⁵ Het feit dat alleen de jongeman die de *sindōn* daar droeg door de tempelofficieren werd gegrepen, en Simon Petrus niet, geeft aan dat de *sindōn* waarschijnlijk wit was en dus ’s nachts beter zichtbaar dan de gewone kleren van de visser Simon Petrus. Toen de jongeman naakt vluchtte, werd hij niet opnieuw gevangen, waarschijnlijk omdat hij minder zichtbaar was geworden toen hij zijn witte *sindōn* achterliet.

Jezus’ gekneusde gezicht

Jozef van Arimathea was lid van het Grote Sanhedrin als een oudste, en niet als een schriftgeleerde of tempelpriester, want hij had zijn eigen nieuwe graf in de rots uitgehouwen (Mt 27,60). Hij kan dus één van de “oudsten” geweest zijn die met de groep mee waren gekomen en die aanwezig waren toen Jezus in Gethsemane werd gearresteerd door de beambten van de tempelgevangenis (*hypēretai*) (Lu 22,52). Hier was het Johannes Marcus die naakt wegvluchtte en Jozef van Arimathea die Jezus en de beambten terug volgde naar de poort van de hogepriester en de portierster opdroeg Simon Petrus binnen te laten. Johannes Marcus rende naar huis, kleepte zich aan, en was aanwezig bij de rechtszaken van Jezus als de secretaris van de hogepriester. Hier is hij de *hypēretēs* die het eerst Jezus in zijn gezicht sloeg, nog steeds bevangen van angst om door de gevangenisbeambten te worden herkend, of door Jezus aangesproken, als een leerling, wanneer Jezus in zijn richting wijst en zegt “Zie, dezen weten, wat Ik gezegd heb” (Joh 18,21). Deze slag en het argument dat door de *hypēretēs* wordt gebruikt voor zijn slaan van Jezus – “Antwoordt Gij zo de hogepriester?” (Joh 18,22) – zou van een gewone lagere gevangenisbeambte, die alleen op bevel hoort te handelen, niet verwacht of geaccepteerd worden, maar zij passen heel goed bij Johannes Marcus’ ambt van overste en secretaris van de hogepriester(s), waarin hij er dagelijks getuige van was hoe alle mensen, zowel groot als klein, de hogepriester met ontzag en eerbied aanspreken, en waarin hij zelf deze priesters elke dag met alle verschuldigde respect moest aanspreken. En hoewel alleen Annas, Jezus en *hypēretai* aanwezig waren toen Jezus zijn eerste klap in zijn gezicht kreeg – de Tempelraad was pas aanwezig toen Jezus voor Kajafas werd geleid, later die nacht (Mt 26,59 Mr 14,55 Joh 18,24), en de overige hogepriesters, schriftgeleerden en oudsten waren ’s

ochtends pas aanwezig toen Jezus voor het Grote Sanhedrin werd geleid (Mt 27,1 Mr 15,1 Lu 22,66) –, wordt het incident gerapporteerd in Johannes' evangelie. Dit suggereert dat de evangelist zelf bij dit incident aanwezig was.

Een feit is, dat na deze eerste klap in het gezicht Jezus verder werd geslagen door de andere *hypēretai* (Mr 14,65 Lu 22,63-64). Als één van hun oversten Jezus had geslagen voordat Hij zelfs maar berecht was, kregen de lagere beambten het gevoel dat zij Jezus vervolgens ook vrijelijk konden slaan: Jezus was in de gevangenis, klaar voor de rechtszaak van de volgende morgen, en “de mannen die Jezus bewaakten, bespotten en sloegen Hem. Ze wierpen een doek over zijn hoofd en vroegen Hem: ‘Wees nu eens profeet: wie is het die U geslagen heeft?’”(Lu 22,63-65). De beambten van de tempelgevangenis vroegen Jezus om degene die Hem had geslagen aan te wijzen, en namen op deze manier wraak op Hem voor het feit dat Hij hun had aangewezen in Annas' kamer, als degenen die Hem hadden gehoord in de tempel. En de doek waarmee zij Hem “overdekt hadden” (Statenvertaling) (*perikalupsantes* Lu 22,64 NA²⁷ = rondom bedekken, omhullen), kan heel goed de *sindōn* geweest zijn, die ze toevallig in handen hadden gekregen in Gethsemane en meegenomen hadden naar de gevangenis, met Jezus.

Gekocht door Jozef van Arimathea

Bij het kruis, toen Jezus dood was, waren er drie geheime leerlingen aanwezig: de oudste Jozef van Arimathea, de schriftgeleerde Nicodemus – “de leraar van Israel” (Joh 3,10) – en de beminde leerling, de (hoge-)priester Johannes Marcus; drie gerespecteerde leden van het Grote Sanhedrin. Jozef van Arimathea ging naar Pilatus en vroeg om het dode lichaam van Jezus. Pilatus' pretorium was gesitueerd in de tempelburcht Antonia, net als het paleis van de hogepriester Kajafas en de tempelgevangenis. Dit kan worden aangetoond uit de bewegingen van Simon Petrus in de nacht van Jezus' arrestatie en door de aanwezigheid van de *hypēretai* van de tempel bij het proces van Pilatus om twaalf uur 's middags. Jozef, die wist dat de gevangenisbeambten Johannes Marcus' kostbare *sindōn* naar hun barakken meegenomen hadden, en die een lijkwade voor Jezus nodig had, en die tijd noch gelegenheid had om in de stad een lijkwade te gaan kopen (het was de Voorbereidingsdag en bijna avond), kocht, nadat Pilatus had toegestemd, Johannes Marcus' ritueel reine (*katharos*) tempel*sindōn* voor de begrafenis van Jezus, die hij als de Christus beschouwde, de door de Bijbel beloofde hogepriester-koning (Mr 15,46). Merk op dat geen van de evangelisten schrijft dat Jozef een nieuwe *sindōn* kocht, maar wel zeggen dat die (ritueel) rein was (*katharos* Mt 27,59). Alleen het graf was “nieuw” (Mt 27,60 Jo 19,41), niet de *sindōn*.

Begraven in een kledingstuk “zoals gebruikelijk is bij een Joodse begrafenis”

In Jezus' tijd, dat wil zeggen vóór de dood van Rabbi Gamaliel II, die stierf in het begin van de tweede eeuw na Chr., was het nog steeds gebruikelijk om een persoon te begraven in de kleren die hij tijdens zijn leven had gedragen. Dus ze hoefden niet nieuw te zijn:

‘In de tijd van de bijbel werden personen, vooral die van hoge rang, bijgelegd in de kleding, decoraties en wapens die ze tijdens hun leven hadden gedragen ... Om zonder kleding begraven te worden werd als een schande beschouwd ... Als eerbewijs was het gebruikelijk om de meest kostbare kleding en decoraties op de baar van een dierbaar familielid of vriend te leggen, ... Aangezien de uitgaven voor een begrafenis in het algemeen buitensporig werden en alarmerend voor de familieleden, gaf Rabbi Gamaliel II het voorbeeld door de opdracht die hij gaf voor zijn eigen begrafenis, en introduceerde hij zo het gebruik om de doden in eenvoudige linnen kleren te begraven (Ket. 8b; M. K. 27b).¹⁶

Het is nu zeer betekenisvol dat alleen Johannes zegt dat Jezus Christus – de “hogepriester” en “priester voor eeuwig” (Ps 110,4 Heb 5,6.10 6,20) – werd begraven “zoals gebruikelijk is bij een Joodse begrafenis” (Joh 19,40):

“Ook Nikodemus, die indertijd ‘s nachts naar Jezus toe was gekomen, was daar en had een mengsel meegebracht van mirre (‘smurna’) en aloë, ongeveer honderd litra’s (= griekse ponden). Ze bonden het lichaam van Jezus in linnen doeken, samen met de kruiden (‘aromata’), zoals gebruikelijk is bij een Joodse begrafenis.” Joh 19,39-40 (WV95)

Alleen Johannes en Jozef van Arimathea wisten dat Jezus was begraven in een priestergewaad: Johannes

Marcus' eigen *sindōn*. Maar Nicodemus hield zich ook aan het begrafenisgebruik van de Joden door voor de Christus (= 'Messias' = Gezalfde Hogepriester-Koning) een enorme hoeveelheid van de meest kostbare geurige kruiden mee te brengen, waarvan de mirre gebruikt kon worden voor de heiligende zalving van de hogepriester – vergelijk de *murou* waarmee de anonieme vrouw van Marcus 14,3 Jezus' hoofd zalfde –, en de mirre en het aloëhout bovendien gebruikt konden worden voor het reukoffer dat door de uitverkoren priester in het Heilige van het heiligdom van de tempel werd opgedragen.¹⁷ Jezus' eigen kleren waren verdeeld onder de soldaten die Hem gekruisigd hadden en die Romeinen waren, want boven Jezus' hoofd brachten zij “een opschrift aan met de reden van zijn veroordeling: ‘Dit is Jezus, de koning der Joden’” (Mt 27,35-37). De hogepriesters protesteerden heftig tegen deze titel, geschreven en “doen aanbrengen” door Pilatus (Joh 19,19), maar Pilatus antwoordde “Wat ik geschreven heb, heb ik geschreven” (Joh 19,22). Dus de *hypēretai* van de hogepriesters plaatsten het daar zeker niet. Na de kruisiging waren Jezus' kleren in handen van de ritueel onreine Romeinse soldaten, en waarschijnlijk naar het ritueel onreine Romeinse pretorium gebracht (vgl. Joh 18,28). Dus Jezus' kleren waren toch al verontreinigd door de aanraking van de Romeinen. Maar Johannes Marcus' tempel*sindōn* was nog steeds vlakbij Pilatus' pretorium, in de ritueel reine handen en barakken van de gevangenisbewaarders van de tempel. Dit was een zeer voorzienige gelegenheid voor Jozef om Jezus een schandelijke begrafenis te besparen en Hem zelfs een begrafenis te geven van een tempelpriester. En Johannes was aanwezig bij deze begrafenis, want op Paasmorgen zou hij Jezus' lege graf zonder iemands hulp vinden: de beminde leerling “rende vooruit, sneller dan Petrus, en kwam als eerste bij het graf” (Joh 20,4 NBV).

Verplicht om de grafdoeken te controleren

Toen Johannes op Paasmorgen bij het graf aankwam, ging hij er niet naar binnen, maar wachtte tot Simon Petrus aankwam en binnen ging kijken. Pas nadat Simon Petrus had gezien dat het graf leeg was, op de grafdoeken na, waarvan er één opgerold was, ging Johannes zelf het graf binnen. De reden waarom hij buiten wachtte, kan zijn geweest, dat hij niet onnodig ritueel verontreinigd wilde worden door het graf of het lijk, want het was pas het begin van “de eerste dag van de week” (Joh 20,1), de eerste dag na de Sabbat. Hij moest ritueel rein zijn om de tempel binnen te kunnen gaan en aan het werk te gaan.¹⁸ Een verontreiniging door het binnengaan van een bezet graf of het aanraken van een lijk duurde zeven dagen (Lev 21,1-4 Nu 19,16-22).

Toen Petrus dus het eerst het graf binnenging en tegen Johannes Marcus zei dat het graf leeg was op een linnen rol na, moet Johannes Marcus gedacht hebben “Een rol? Maar hij was maar één keer gevouwen boven Jezus' hoofd, en over zijn lichaam gelegd, bij de begrafenis! Is deze rol mijn *sindōn* dan wel?” Maar aangezien Petrus niet wist – en niet mocht weten – dat Jezus begraven was in Johannes Marcus' *sindōn*, gekocht van de *hypēretai*, kon Johannes Marcus hem niet vragen “Is de linnen rol, die je ziet, mijn *sindōn*?” Dus moest Johannes zelf het graf binnengaan, want áls het zijn unieke *sindōn* was, zou hij hem weg moeten halen, aangezien hij het bewijs was van zijn leerlingenschap. Hij ging het graf binnen, niet om te verifiëren dat het leeg was, want Petrus had hem dit al verteld. Hij ging er naar binnen om de rol te controleren: was de Farizese naad te zien?

“Opgerold op één plaats” door Jezus: Johannes “zag en geloofde”

Simon Petrus die hem volgde, kwam ook bij het graf en trad wel binnen. Hij zag dat de zwachtels (othonia) er lagen, maar dat de zweetdoek (soudarion) die zijn hoofd had bedekt, niet bij de zwachtels (othonia) lag, maar ergens afzonderlijk opgerold op een andere plaats. Toen pas ging ook de andere leerling die het eerst bij het graf was aangekomen, naar binnen; hij zag en geloofde, want zij hadden nog niet begrepen hetgeen er geschreven stond, dat Hij namelijk uit de doden moest opstaan. Joh 20,6-9 WV78

Het is opmerkelijk dat het alleen voor de beminde leerling beslissend was, dat hij zag dat in Jezus' open graf niet alleen de *othonia* (windsels) bij de ingang lagen, maar ook de doek die zijn gezicht bedekt had (*soudarion*, vergelijkbaar met het Aramese ‘soudara’= grote sluier of mantel, cf. Targum Ruth 3,15) binnenin het graf lag, netjes “opgerold op/naar één plaats”, in het Grieks: *entetuligmenon eis hena topon* (Joh 20,5-8 NA²⁷). Dit kan betekenen ‘opgerold zonder hem naar links of rechts te rollen maar door de

rol in de richting van één plaats te houden’, zoals een priester zijn lange kledingstuk van fijn linnen op zou rollen dat makkelijk kreukt door vouwen of slordig oprollen. Maar het kan ook verwijzen naar de speciale plaats waar de rol lag, namelijk op het stenen plateau waar Jezus had gelegen – of op de rotsvloer er vlak onder – bij het hoofdeinde. Dit is wat de Misjna, en het commentaar erop, zegt over de priesters die sliepen op verhoogde stenen plateau’s langs de muur van de zaal van de wacht van de priesters in de tempel:

‘Ze sliepen niet in de geheiligde kleren. Maar ze spreidden ze uit, vouwden ze op, en legden ze onder hun hoofden, en bedekken zich met hun eigen kleren’ (Tamid 1,1, vertaling van Neusner’s vertaling)

‘De priesters die de wacht hadden sliepen niet in hun priesterkleren. Maar ze vouwden ze op (מקפלין) (‘mqplyn’), legden ze bij hun hoofd, en droegen hun eigen kleren.’ (vertaling van Mishneh Torah van Maimonides)¹⁹

Maimonides zegt dat ze hun kleren niet onder hun hoofden legden en als kussen gebruikten, want ze mochten geen gebruik maken van de priesterkleren buiten de offerdienst, omdat ze een mengsel van linnen en wol (Sha’atnez) bevatten.²⁰ En in zijn tekst is het Hebreeuwse woord, dat hier gebruikt wordt voor “vouwden op”, מקפלין²¹ (‘mqplyn’) en in het Jastrow-woordenboek Hebreeuws wordt het werkwoord קפל (‘qapel’) vertaald als ‘opvouwen, vouwen, oprollen’.²² Dus מקפלין (‘mqplyn’) kon zeker in het Grieks uitgedrukt worden met *entetuligmenon*, wat “opgerold” betekent.²³ En het feit dat de priesters eerst hun kleren uitspreidden, wijst er ook op dat zij ze waarschijnlijk oprolden, want opvouwen kon gedaan worden terwijl het kledingstuk vanuit de handen naar beneden hing. En een priester spreidde waarschijnlijk eerst al zijn kledingstukken boven op elkaar uit – mantel (‘talith’), tuniek (‘efod’), gordel, onderbroek en hoofdbedekking²⁴ –, en maakte er dan één enkele rol van, want op deze manier zouden zijn kleren niet door elkaar raken met de kleren van de priesters die naast hem sliepen. Het is belangrijk om op te merken, dat alleen de gordel een mengsel van wol en linnen bevatte, en dus niet gebruikt mocht worden buiten de offerdienst.²⁵ Dus het moet inderdaad het feit zijn geweest dat de gordel binnenin de rol zat, dat er de oorzaak van was dat de hele rol niet als kussen gebruikt kon worden: al zijn kleren werden samen opgerold en op één plaats gelegd, bij zijn hoofdeinde. De beminde leerling, nu, – de secretaris van de Tempelraad, die deze details reguleerde –, ging het graf binnen, en hij “zag (de rol met naad, neergelegd bij het hoofdeinde) en geloofde” (dat Jezus was verrezen – en hij begreep dit niet uit de Schriften) (Joh 20,7-9).

Als Jozef van Arimathea Jezus’ dode lichaam had weggenomen op de eerste dag na de Sabbat, om het te herbegraven, zou hij de *sindōn* ook hebben meegenomen, niet alleen omdat die zijn eigendom was, van de *hypēretai* gekocht voor een hoge prijs, maar ook omdat die het dragen van Jezus’ lichaam vergemakkelijkte. Dit laatste argument is de reden waarom, toen het lege graf en de linnen doeken werden gevonden, zij Petrus “verbaasd nadenkend over hetgeen er gebeurd was” lieten vertrekken (Lu 24,12). Maar op het moment dat Johannes Marcus zijn *sindōn* daar in het graf ziet liggen, identificeerbaar door de Farizese naad en opgerold als een priesterkledingstuk en neergelegd bij het hoofdeinde, beseft hij dat die daar voor hem neergelegd moet zijn door Jezus: het moest door iemand gedaan zijn die wist dat het een priesterkledingstuk was en het toch in het graf achterliet, en dus door iemand die had gezien dat Johannes Marcus de *hypēretai* ontvluchtte door zijn *sindōn* achter te laten, en die wist dat Jozef van Arimathea hem gekocht had, en die zou begrijpen dat Johannes Marcus, als geheime leerling, het kledingstuk terug zou willen hebben, aangezien het het bewijs was van zijn leerlingenschap (en die wist dat Johannes Marcus één van de eerste bezoekers van het graf zou zijn).²⁶ Deze persoon was niet één van de *hypēretai*, want zij zouden de kostbare linnen doek gewoon weer in bezit hebben genomen en zouden hem niet in het graf hebben achtergelaten, noch Jozef van Arimathea (of Nicodemus) – hij zou het lichaam hebben meegenomen met *sindōn* en al –, noch Simon Petrus – hij was de hele nacht bij Johannes Marcus geweest en wist niet dat het graf leeg was en vroeg zich af wat er gebeurd was –, noch Johannes Marcus zelf, dus alleen een verrezen Jezus kon het gedaan hebben. Johannes Marcus interpreteert de opgerolde *sindōn* als een persoonlijk geschenk van Jezus aan hemzelf, en neemt hem uit het graf, en neemt zo het bewijs van zijn leerlingenschap weg.

Gegeven aan “de dienaar van de priester”

In deze zin had de verrezen Jezus “de grafdoek(en) aan de dienaar van de priester” gegeven, zoals Hiëronymus het 1^e en 2^e eeuwse Evangelie van de Hebreëen citeert in *De Viris Illustribus II*.²⁷ Misschien vond Johannes Marcus toen al, of enige tijd nadat hij de verrezen Jezus in eigen persoon had gezien, de afbeelding van Jezus’ gezicht en de kneuzingen ervan – zoals op de Lijkwade van Turijn –, maar hij begreep in ieder geval dat Jezus zijn bloedbevleete kledingstuk aan hem had teruggegeven als een teken dat Jezus hem zijn geheime leerlingschap, zijn wegvluchten van de *hypēretai*, en het Jezus in zijn gezicht slaan in Annas’ kamer in Antonia vergaf, net zoals de drie identieke vragen die de verrezen Jezus aan Simon Petrus stelde aan het Meer van Tiberias – “heb je me lief?” (Joh 21,15.16.17) – verwezen naar Simon Petrus’ drie verloocheningen van Jezus in de binnenhof en het poortgebouw van de hogepriester. Johannes Marcus vernietigt de *sindōn* niet, misschien omdat die beschouwd zou kunnen worden als het bewijs van Jezus’ verrijzenis, en misschien vanwege de betekenis ervan: Jezus’ persoonlijke vergeving voor Johannes Marcus, de “dienaar van de priester”.

Een andere bijbetekenis zou kunnen worden afgeleid uit het feit dat de kleding van de priesters die werden afgelost van hun offerdienst in de tempel (een weekdienst, ongeveer tweemaal per jaar), werden neergelegd ‘in muurnissen daar, waarop [de namen] van de verschillende kledingstukken waren geschreven’.²⁸ En het feit dat de priesters een ‘talith’ omdeden ‘die niet van hun was’,²⁹ wijst er op dat ook de ‘talith’ van een offerpriester wellicht een kledingstuk was dat opgerold werd en in een nis in de muur van de kamer van de wacht van de priesters of in de Zaal van Gepolijste Stenen bewaard werd voor de volgende ploeg priesters. Het waren de leden van de Tempelraad, die in de Zaal van Gepolijste Stenen beoordeelden of een nieuwe priester geschikt was om zijn offerdienstwerk in de tempel te beginnen,³⁰ en die hem toestonden een priester‘talith’ te dragen:

‘En het beoordeelde de priesters. En een priester in wie een oorzaak voor ongeldigverklaring gevonden werd, kleedt zich in zwarte kleren en doet een zwarte mantel om en vertrekt en gaat zijn weg. En hij in wie geen oorzaak voor ongeldigverklaring gevonden werd, kleedt zich in witte kleren en doet een witte mantel om en gaat naar binnen en doet dienst samen met zijn broeders, de priesters.’³¹

Op deze wijze kan het feit dat Jezus zijn opgerolde ‘talith’ in het in de rots gehouwen het lege graf liet liggen voor de priester Johannes Marcus, misschien gezien worden als een teken dat Jezus Johannes Marcus als geschikt beoordeelde en dat Hij zijn nieuwtestamentische hogepriesterlijk offerdienstwerk uitbreidde naar Johannes Marcus.

De naad verborgen om te “blijven totdat Ik kom”

Aan het Meer van Tiberias zei de verrezen Jezus ook over Johannes “Ik wil dat hij blijft totdat Ik kom” en wilde Hij niet dat hij Hem zou volgen (Joh 21,22). Dit betekende niet dat Jezus wilde dat hij in leven zou blijven tot Jezus’ glorievolle wederkomst, want dit wordt expliciet ontkend in de volgende verzen van het evangelie. Johannes Marcus moest een geheime leerling blijven totdat Jezus weer aan hem zou verschijnen: hij moest in het ambt en de zetel blijven van de secretaris vlak naast Annas en Kajafas en, wat de hogepriesters aan “onderling overleg” pleegden (Hand 4,15), blijven overbrengen naar het Nieuwe Testament. En Johannes Marcus gehoorzaamde aan deze opdracht van Jezus:

“De volgende dag kwamen hun leiders, oudsten en schriftgeleerden in Jeruzalem bijeen, evenals Annas, de hogepriester, en Kajafas, Johannes, Alexander en alle anderen die tot de hogepriesterlijke familie behoorden. Ze lieten hen [Simon Petrus en Johannes van Zebedeus] voorkomen en vroegen: ... Daarop gaven ze hun het bevel om het Sanhedrin te verlaten en pleegden ze onderling overleg. Ze zeiden: ‘Wat moeten we doen met die mensen? Het is namelijk onmiskkenbaar dat er door hun toedoen een wonder is gebeurd; dat is alle inwoners van Jeruzalem duidelijk, wij kunnen het niet ontkennen. Maar om te voorkomen dat het nog verder onder het volk bekend wordt, zouden we hun met dreigementen moeten verbieden om ooit nog met een beroep op deze naam tot iemand te spreken.’ Toen riepen ze hen weer

binnen en legden ze hun het absolute verbod op om nog iets te zeggen of te leren met een beroep op de naam van Jezus.” (Handelingen 4,5-7.15-18, WV95, NA²⁷)

De opdracht van Jezus aan Johannes om een geheime leerling te blijven is waarschijnlijk ook de reden waarom hij zichzelf anoniem hield in zijn Evangelies volgens Marcus en Johannes en zich “een man” en “een jongeman” (Mr 10,17 14,51) noemde en “de leerling van wie Jezus hield” (Joh 21,20 vgl. 13,23 20,2 21,7), en waarom Johannes’ anonieme en dubbelzinnige beschrijving van het bezoek van de beminde leerling aan Jezus’ lege graf zelfs opvallend ontbreekt in Marcus’ evangelie.³² Johannes Marcus kon er zeker van zijn dat Jezus van hem hield – de secretaris van Israel die in stilte aanwezig was geweest, of zelfs zijn instemming had uitgesproken, toen Jezus ter dood werd veroordeeld (“Allen spraken het vonnis uit, dat Hij de dood verdiende” Mr 14,64 en “Want de inwoners van Jeruzalem en hun leiders (*archontes*) ... door hun vonnis hebben zij de uitspraken van de profeten in vervulling doen gaan. ... eisten ze van Pilatus zijn terechtstelling ... namen ze Hem van het kruis en legden Hem in een graf” Hand 13,27-29) –, want Jezus had hem laten weten dat Hij hem had vergeven door hem zijn *sindōn* terug te geven nadat Hij was verzezen.

“Hem heeft God als Leidsman en Verlosser verheven aan zijn rechterhand om aan Israel bekering en kwijtschelding van zonden te schenken.” (Hand 5,31)

En hij hield ook van Jezus, want “Aan wie weinig wordt vergeven, hij betoont weinig liefde” (Lu 7,47) en aan wie veel wordt vergeven, betoont veel liefde.

Om nu een geheime leerling te blijven moest hij voorkomen dat iemand de opgerolde lijkwade zou herkennen als zijn tempelsindōn. Het zou voldoende zijn om de rand langs de Farizeese naad af te snijden, want dan zou deze naad eruit zien als een gewone functionele zoom, aangebracht om te voorkomen dat de zijkant zou gaan rafelen, en niet als de unieke Farizeese naad van zijn ‘talith’. En hij hoefde de rand niet over de hele lengte van de doek af te snijden, want de naad was alleen zichtbaar in de laatste en voorlaatste laag van de rol, die gevormd worden door de uiteinden van de doek wanneer die in het midden wordt dubbelgevouwen en opgerold vanaf de vouw. En door het verwijderen van de twee uiteinden van de rand verwijderde hij natuurlijk tegelijkertijd de twee gaatjes waaraan de blauwe koorden werden vastgemaakt (of hij haalde de blauwe koorden uit de tot ‘zoom’ gemaakte Farizeese naad).

Bewaard door Johannes en Maria

Volgens Pfeiffer, professor in christelijke kunstgeschiedenis en iconografie, kan een grafdoek bewaard zijn door Maria, de maagdelijke moeder van Jezus, en Johannes, de evangelist,³³ en, volgens Van Haelst, werd een, of de, grafdoek naar Efeze gebracht door Maria.³⁴ Volgens de vroege auteur Ireneus publiceerde Johannes het Vierde Evangelie in Efeze.³⁵ Deze Johannes was Johannes Marcus, en het co-auteurschap van Maria verklaart het verschil tussen het Vierde Evangelie – opgezet door Maria, vervolgens geredigeerd door Johannes – en het Evangelie volgens Marcus, dat eerder door Johannes Marcus geschreven werd.³⁶

De Lijkwade van Turijn

De Lijkwade van Turijn was en is een dure, kostbaar geweven (visgraatpatroon = terugkerende keper), rechthoekige linnen doek, van 4,4 x 1,1 m (14,3 x 3,7 ft), met ongeveer 38 schering- en 25 inslagdraden per vierkante cm.³⁷ Elke draad (van ca. 0,25 mm doorsnee) bestaat uit 70-120 vezels van 10-20 micrometer doorsnee³⁸, gesponnen in een Z-draaiing, in tegenstelling tot de gewone Egyptische S-draaiing.³⁹ Textielexpert Vial merkte tijdens het monster nemen van de Lijkwade in 1988 op, dat ‘fouten in de bereiding van de schachten duiden op een methode van vervaardiging van keperweefsel die specifiek uit de oudheid stamt’ en hij zei dat ‘de enige Europese 3.1 visgraatkeper in linnen die enigszins te vergelijken is met de Lijkwade de doek van een schilderij ‘Het Laatste Avondmaal’ uit het eind van de 16^e eeuw is, toegeschreven aan Martin de Vos – en dan nog is het weefsel veel eenvoudiger dan dat van de Lijkwade. In feite, concludeert hij, is het weefsel van de Lijkwade ‘onvergelijklijk’.⁴⁰ Ook een monster van een keperweefsel van Z-gedraaide draden uit ca. de tweede helft van de veertiende eeuw heeft maar 22 schering- en 12 inslagdraden per vierkante cm en grovere draden dan die van de

Lijkwade, en is dus ‘niet een kandidaat voor een parallel met de stof van de Lijkwade van Turijn.’⁴¹ De oude Egyptenaren waren in staat om ongelooflijk fijne linnen kledingstukken te maken. De gordel van Ramses III, bijvoorbeeld, heeft 107-134 scheringdraden per cm.⁴² De terugkerende keper van de Lijkwade lijkt op de geplooidde linnen rokken die gedragen werden in het Oude Egypte, deze binding krult minder dan eenvoudige bindingen en drapeert en weert vuil en kreuken beter af, en “het kan daarom zijn dat het linnen van de Lijkwade oorspronkelijk bedoeld was als een kostbare kledingstof.”⁴³ De individuele draden vertonen een “Z”-draaiing, die doet denken aan een Syro-Palestijnse priesterlijke herkomst⁴⁴. De witte kledingstukken van de hogepriester moesten van “byssos retorta” zijn (Ex 28,6.8.15 Vulg)⁴⁵, waarin “byssos” het fijnste linnen of katoen betekent (het Hebreeuwse woord “shesh” betekent ‘iets gebleekts, wit gemaakt’⁴⁶ en ‘is van toepassing op zowel linnen als katoen’⁴⁷, en zelfs op zijde, albast en marmer;⁴⁸ in het Grieks en Latijn werden zowel linnen als katoen *byssos* / *byssus* genoemd in de eerste eeuw⁴⁹; het woord *byssus* is een verbastering van het Hebreeuwse woord ‘butz’⁵⁰, dat ‘witheid’ betekent⁵¹), en “retorta” betekent gesponnen in omgekeerde draaiing, nl. in een Z-draaiing.⁵² De Lijkwade heeft een rand aan één van de lange zijanten, die aan de rest van de doek aansluit bij een lange naad, die ongeveer 9 cm van de zijkant ligt (zie onderstaande figuur en de foto op www.shroud.com). De dwarse zomen zijn over de lengtenaad van de rand gerold en vastgestikt.⁵³ De naad voegt twee delen van dezelfde doek weer aan elkaar door middel van twee rijen overhandse steken; Flury-Lemberg publiceerde een foto van de naad die toont dat toen de naad werd opengemaakt door het loshalen van de naaisteken, er twee snijkanten tevoorschijn kwamen.⁵⁴ Aan de uiteinden van de rand ontbreken twee stroken van ongeveer 35 cm en 14 cm lang.

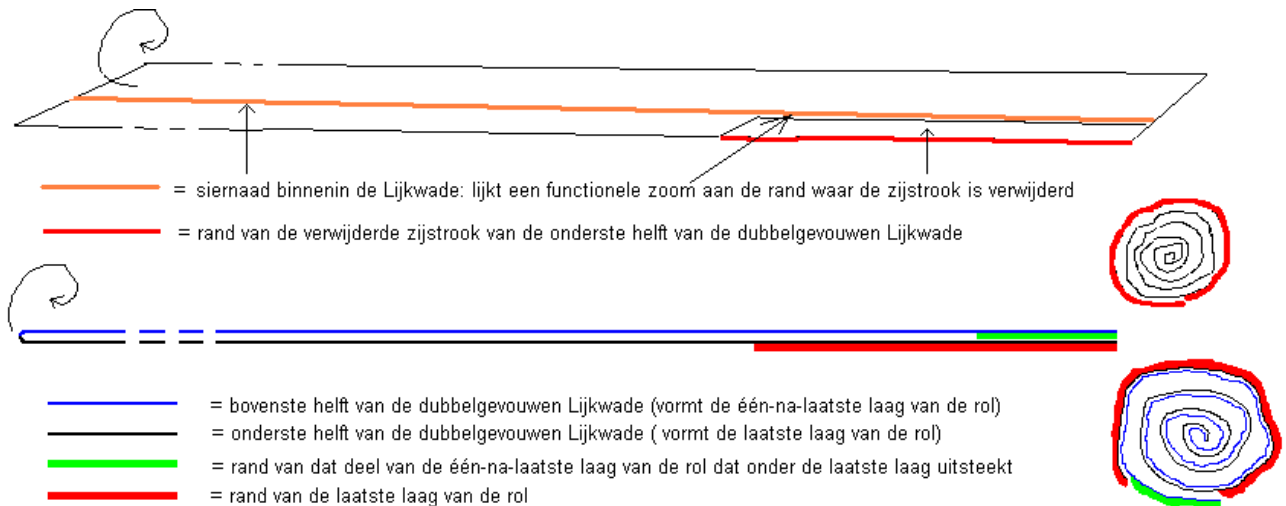
“Dr. Flury-Lemberg bevond dat de afwerking van de doek, bij de zomen en in de samenvoegende naad, gedaan is met een ongewoon soort stikwerk dat zo goed als onzichtbaar is aan één kant en als zodanig sterk lijkt op dat van oude Joodse textielen zoals gevonden in Masada, de Joodse paleisburcht die door de Romeinen werd omvergeworpen in 73 AD, om nooit meer in gebruik te worden genomen.”⁵⁵ Zij zegt ook: “op geen enkel tijdstip is het noodzakelijk geworden om de hoekgedeelten te verstevigen!”⁵⁶ De oude Egyptenaren gebruikten specifiek twee rijen overhandse steken om een franjeloze strook langs een kant van een kledingstuk te naaien.⁵⁷ De Egyptische herstelsteken daarentegen – diagonaal doorgestoken overhandse steek en rijgsteek⁵⁸ – verschillen van de gewone overhandse steken van de naad van de Lijkwade. De rand van de Lijkwade kan dus een strook zijn die opzettelijk aan een mantel uit de oudheid is genaaid, niet als een reparatie of voorziening ten behoeve van tentoonstelling. Bovendien is de naad gepland voorafgaand aan de vervaardiging van de doek, aangezien de naad zich bevindt in een ingeweven zelfkant van scheringdraden waarin katoen ingesponnen is,⁵⁹ en twee delen van de doek aan elkaar voegt waarbij de inslagdraden bijna perfect met elkaar overeenkomen over de naad heen – dus zonder een ontbrekend derde deel van de doek –, en zonder rafels in de naad.⁶⁰

De twee ontbrekende hoekstroken, die al vóór de brand van 1532 na Chr. werden verwijderd, kunnen dus verklaard worden als een poging van Johannes Marcus om zowel de blauwe koorden te verwijderen als de Farizeese naad van zijn ‘extra large’ ‘talith’⁶¹ te verbergen. Zie de afbeelding, van een Jood met een ‘talith’ zo lang als de Lijkwade, met lange rand(en) en kwasten, losjes om zich heen geslagen, uit een vijftiende-eeuws Joods gebedenboek, via deze link naar de Jewish Encyclopedia:

<http://www.jewishencyclopedia.com/articles/14210-tallit>

Als een dubbelgevouwen doek wordt opgerold vanaf de vouw naar de uiteinden, vormt de bovenste helft cirkels met een kleinere omtrek dan de cirkels gevormd door de onderste helft van de doek. In de

laatste laag van de rol zou de onderste helft de bovenste helft dus niet helemaal bedekken, die dus zou uitsteken vanonder de onderste helft. De Farizese naad zou dus niet alleen zichtbaar zijn in de laatste laag van de rol, gevormd door de bovenste helft, maar ook, voor een korter stuk, in de voorlaatste laag van de rol, waar de bovenste helft uitsteekt (zie onderstaande figuur). Wanneer de Lijkwade van Turijn, die 4,4 m lang en ongeveer 0,4 mm dik is, losjes wordt opgerold (met een laagdikte van 1 mm) met een beginomtrek van 24 cm of minder, krijgt de complete rol een omtrek van 34 cm of minder. Het asymmetrisch afsnijden van de rand, voor 35 cm en 14 cm, zo tegelijk de blauwe koorden en/of gaatjes voor de blauwe koorden verwijderend, zou dus genoeg zijn om de naad in een functionele zoom te veranderen en Johannes Marcus' tempel'talith' een onidentificeerbare linnen rol te maken, vooral als hij een beetje scheef wordt opgerold, zodat de naad in de binnenste lagen, en de overgang van naad naar 'zoom', geheel bedekt worden door de laatste 'omzoomde' lagen van de rol.

Als ze het heeft over de verstellapjes, die over de brandgaten van de Lijkwade van Turijn werden gestikt, zegt Dr. Flury-Lemberg, dat er geen enkel ander stikwerk gedaan is, “behalve de ene verticale naad en de kleine opgerolde zoompjes aan de kanten van de breedte. Dat is alles wat er ooit gedaan moest worden – de twee weggesneden hoeken nu even buiten beschouwing latend.”⁶²

De fouten in de bereiding van de weefgetouwschachten, de fijnheid van het linnen, de aanwezigheid van de zonderlinge originele eerste-eeuwse naad (aanwezig voordat de zomen er waren)⁶³, de terugkerende keperbinding die typisch was voor kostbare kledingstof, de mogelijk priesterlijke Syro-Palestijnse Z-draaiing van de draden, het feit dat de Lijkwade was dubbelgevouwen en opgerold, de afbeeldingdragende stijfseelresten op de vezels van de Lijkwade,⁶⁴ en de ontbrekende hoeken waaraan de kwastjes werden vastgemaakt, tonen aan, dat de Lijkwade eens een Joods priestergewaad was, dat niet gekreukt mocht worden. Onlangs vond ik dat ook de andere fysische en chemische eigenschappen ervan erop wijzen dat het een Joods tempelgewaad was.⁶⁵ Het binnengedeelte van de scherpe kreuk onder de afbeelding van de kin, bevat geen afbeelding,⁶⁶ dus de kreuk werd waarschijnlijk gevormd voordat de afbeelding gevormd werd; en de kreuk bevindt zich in de bovenste helft van de doek, dus de kreuk werd niet gevormd door het gewicht van Jezus' dode lichaam; de kreuk is niet geheel horizontaal en is licht gebogen, dus hij werd waarschijnlijk niet gevormd door vouwen door Jozef van Arimathea of de verkoper van de doek. De kreuk kan dus zijn gevormd door het gewicht van het lichaam van Johannes Marcus, toen hij de *sindōn* om had en tegen Jezus' borst leunde bij het Laatste Avondmaal. Dit alles wijst erop dat de Lijkwade de doek kan zijn geweest die de gevangenisbeambten van de vluchtende Johannes Marcus afplukten en gebruikten om Jezus te bedekken en te slaan en daarna verkochten aan Jozef van Arimathea. Barrie Schwartz, een sindonoloog, zei over de Lijkwade: “Het is een met bloed bevlekte doek. Het was tegen de Joodse traditie om hem zelfs maar aan te raken. Ze zullen het dus geheim hebben gehouden. Hij zal goed bewaard zijn geweest, waarschijnlijk verborgen gehouden de meeste tijd. En misschien is dat de reden waarom de toestand ervan zo goed is als toen ik hem voor het eerst zag in 1978.”⁶⁷ En misschien is dat ook de reden waarom de geschiedenis ervan zo moeilijk te traceren is. In 750 noemde Johannes van Damascus de Afbeelding van Edessa – naar men zegt door Jezus naar Edessa gezonden, en vaak beschouwd als de Lijkwade van Turijn – een *himation* (= mantel, cf. Mr 10,50 Jo 19,5); in 1203 was de Lijkwade waarschijnlijk in Constantinopel en (later) door

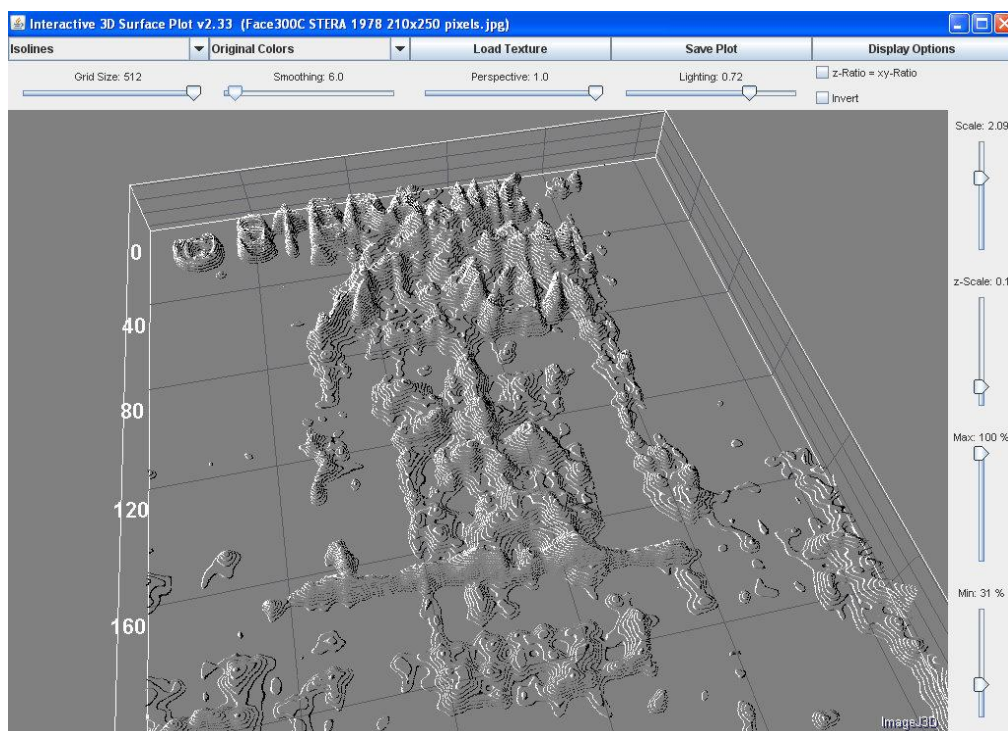
sommigen gelijkgesteld aan het Mandylion van Edessa, waarbij ‘Mandylion’ een unieke Griekse verbastering is van ofwel het Latijnse mantellum = mantel of het Latijnse mantile (ook mantele) = handdoek.⁶⁸

Drie Hebreeuwse letters op het *petalon*

70 1 Nesiim

(foto © 1978-2011 Barrie M. Schwartz Collection, STERA Inc.; vergroot door Dr. Petrus Soons)

(ImageJ weergave in isolijnen van het miniatuur van de foto van STERA 1978)

De drie uitstekende Hebreeuwse letters op de ovale plaat onder de kin van de lichaamsafbeelding op de Lijkwade van Turijn, gezien door Dr. Petrus Soons op een hologram⁶⁹ en ook zichtbaar in een weergave in isolijnen van een foto gemaakt door Schwartz in 1978,⁷⁰ kunnen א נ ׀ ajien – alef – noen zijn geweest.⁷¹ De laatste van de drie letters, de noen, is niet geschreven als een sluit-noen (lang ׀), maar als een gewone noen (kort א). Dit betekent dat de drie letters waarschijnlijk niet één enkel woord zijn, maar een afkorting kunnen zijn. Een mogelijke interpretatie is dat de ajien – alef Hebreeuwse getallen zijn: 70

-1,⁷² en dat de noen een afkorting is van het Hebreeuwse woord נְשִׂיִם ‘nesiim’ = oversten of נָשִׁי ‘nasi’ = overste (Strong’s 05387), en dat de drie letters betekenen: de 71 oversten van het Grote Sanhedrin, de zeventig gewone leden plus de voorzitter (de hogepriester, de Nasi, of de Ab-beth-din).⁷³ In de Septuagint, de Griekse versie van de Bijbel in het eerste-eeuwse Judea, wordt het woord ‘nesiim’ in “Aaron en al de ‘nesiim’ van de vergadering” (Ex 34,31) vertaald als *archontes* (meervoud van *archōn*), welk woord werd gebruikt voor de leden van het Grote Sanhedrin in de eerste eeuw.

Jezus werd begraven door drie *archontes* van het Grote Sanhedrin (“Want de inwoners van Jeruzalem en hun leiders (*archontes*) ... namen ... Hem van het kruis en legden Hem in een graf” Hand 13,27-29), en één van hen kan het ovale voorwerp, dat de autoriteit van deze raad voorstelde, bij zich gedragen hebben. Deze persoon kan Johannes Marcus zijn geweest, de secretaris van de raad, die ‘een priester die het *petalon* droeg’ was.⁷⁴ Het “*petalon*” (Ex 28,36 LXX = bloemblad, cf. het Engelse ‘petal’, een Griekse vertaling voor het Hebreeuwse ‘tsiys’ = bloesem, bloem, Ex 28,36 BHS) was oorspronkelijk de unieke gouden kroonplaat van de gezalfde hogepriester, gegraveerd met de woorden ‘Gewijd aan de Heer’ en vastgemaakt aan zijn mijter met een blauwe band,⁷⁵ en Josephus zegt dat hij nog steeds bestond in de eerste eeuw.⁷⁶ Maimonides zegt dat hij twee vingers breed was, en dat hij reikte van oor tot oor, en dat de letters uitpuilend waren, of uitstaken.⁷⁷ Maar in Jezus’ dagen werden de schitterende liturgische kleren van de hogepriester met al hun versieringen door de Romeinen achter slot en grendel bewaard in de burcht Antonia,⁷⁸ dus de mijter met de gouden kroonplaat eraan vastgemaakt (Ex 28,37), was ook daar. Als een alternatief kunnen de Joden voor de hogepriester en misschien alle andere leden van het Grote Sanhedrin een andere ovale (= bloembladvormige) plaat gemaakt hebben, gegraveerd met de letters ך ם ץ, die de heersersautoriteit van zijn drager tot uitdrukking bracht.⁷⁹ Vanaf 6 AD werd de hogepriester naar willekeur benoemd en ontslagen door de Romeinen, maar het Grote Sanhedrin was onafhankelijk en vertegenwoordigde en bestuurdde het Joodse volk wettelijk onder de Romeinen. Ook Jakobus de Rechtvaardige, het hoofd van de vertegenwoordigers van het volk in de tempelliturgie en waarschijnlijk lid van het Grote Sanhedrin, droeg het *petalon*.⁸⁰ Interessant is, dat de vroegste ons bekende afbeelding van een Joodse hogepriester – in een muurschildering in de synagoge van Dura-Europos, Syrië, van 245-256 AD (zie afbeelding hieronder) – hem toont met een hoofddeksel zonder kroonplaat, en met een mantel die op zijn borst gesloten wordt met een gouden ovale gegraveerde plaat.⁸¹ Een mantel behoorde wel tot de bijbelse uitrusting van de hogepriester maar een plaat die aan de mantel vastzat niet (Ex 28,31-35 en 39,22-26).

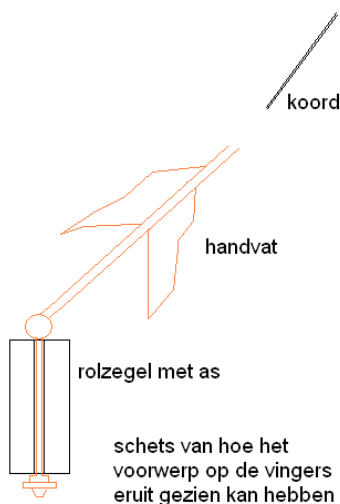

De hogepriester (Aaron) met een gouden ovale gegraveerde borstplaat. Muurschildering in Dura-Europos 245-256 AD

De Joodse oversten – hogepriesters, oudsten en schriftgeleerden – droegen waarschijnlijk niet allemaal een mijter/tulband, en om deze reden kan het alternatieve *petalon* gedragen zijn als een borstplaat, ook door Johannes Marcus. In dit geval zou het heel passend geweest zijn, en “zoals gebruikelijk is bij een Joodse begrafenis” (om een persoon van hoge rang te begraven met zijn kostbaarste sieraden en wapens), en ook aansluitend bij de hogepriesterlijke/koninklijke kruiden gebracht door Nicodemus en bij de hogepriesterlijke tempelsindōn gebracht door Jozef van Arimathea, dat Johannes Marcus zijn

hoge priesterlijke officiële *petalon* op de borst van Jezus legde, de eeuwige hogepriester. Het feit dat de linnen lijkwade (één van de *othonia* van Jo 19,40) en de kruiden expliciet genoemd worden in het Vierde Evangelie, en het *petalon* niet, suggereert dat de anonieme auteur ervan, de geheime beminde leerling, zelf degene was die hem aan Jezus gaf. Johannes Marcus, als de zeer rijke secretaris van het Grote Sanhedrin, kan heel goed de uitvoerende geweest zijn die zo'n borstplaat leverde aan elk nieuw lid van deze raad. In dat geval wist hij, toen hij zijn eigen *petalon* op Jezus' borst legde – waar hij verwachtte dat hij zou blijven, vooral nadat ze het graf verzegeld hadden (Mt 27,66) –, hoe hij zelf aan een nieuwe kon komen, in het geheim.

“De staf van Aaron die gebloeid had” of “het snoer met uw zegel”?

Dr. Soons vond op het hologram ook de aanwezigheid van een zeker voorwerp, dat op de hand lag van de gekruisigde: één gedeelte dat zichtbaar is lijkt op een touw of een stok, en een ander, cilindervormig, gedeelte, aan het andere uiteinde, lijkt op een ampul of een bloem of vrucht, en twee gedeelten in het midden lijken op twee bladeren (zie fig. 4 op de pagina Ongoing Holographic Research van Dr. Soons).⁸² Eén van de mogelijke verklaringen ervan is, dat het voorwerp (als het één enkel voorwerp is) een twijg van een amandelboom is, met twee bladeren en een vrucht aan het uiteinde ervan of in het midden.⁸³ De reden waarom zo'n twijg op de hand van Jezus zou zijn gelegd is, dat het de staf van de hogepriester Aaron voorstelde, die, toen die in de tempel was gelegd, op wonderbare wijze knoppen en bloesems en zelfs rijpe amandelen voortbracht, als teken dat alleen Aaron de uitverkoren hogepriester van de Heer was en niemand anders (Nu 17,5-10). Volgens Heb 9,1-6 lag “de staf van Aaron die gebloeid had” nog steeds in de Ark

van het Verbond in de tempel, dus het was nog een levend begrip in de eerste eeuw. Ook de spottende soldaten hadden een rietstok in Jezus' rechterhand gegeven, als verwijzing naar de staf van een (hogepriester-)koning (Mt 27,29). Maar de Messias, de Christus, zou zijn scepter van God ontvangen en heersen temidden van zijn vijanden (Ps 110,2). Een andere, waarschijnlijk betere, interpretatie is dat het voorwerp op de vingers een rolzegel is in een hanger⁸⁴ in de vorm van een vruchtdragende amandeltwijg, waarschijnlijk betekend dat hij behoorde aan de hogepriester. Hij lijkt aan een koord te hangen als een halssnoer (vgl. Ge 38,18 NBV “het snoer met uw zegel”).⁸⁵ Het touwvormige voorwerp langs de onderarm, waarvan er op een zekere foto zelfs twee lijken te zijn⁸⁶, en dat tot aan de bovenarm lijkt te lopen, was dan waarschijnlijk het bij het zegel behorende snoer. De hogepriesters verzegelden Jezus' graf met een zegel of stempel (Mt 27,66). En Johannes Marcus, als de secretaris van het Grote Sanhedrin, moet een zegel gehad hebben, misschien zelfs dat van de hogepriester zelf. Jozef van Egypte ontving fijn linnen, een gouden halsketting en een zegel als tekenen van zijn autoriteit als heerser (Ge 41,42-43). En de reden waarom Johannes Marcus zijn zegel in Jezus' graf achterliet? Het was niet alleen het meest passende erebetonende grafgeschenk voor de Christus. Het was ook het ‘moordwapen’, het zegel dat Jezus' lot had bezegeld, het bewijs dat hij, Johannes Marcus, persoonlijk had ingestemd met Jezus' dood, aangezien de afdruk van dit zegel op het geschreven vonnis stond. Misschien wilde hij er vanaf en aan een andere komen. Maar de verzezen Jezus gaf het hem terug. Het zat binnenin de opgerolde *sindōn*, samen met het *petalon*, als nog een bewijs van zijn verrijzenis: “het snoer met uw zegel”.

Afbeeldingsloze gebieden

Een suggestie voor de oorzaak van het schijnbaar afbeeldingloze gebied onder de anatomische rechterkant van de onderlip is, dat de “azijn”, die “aan zijn mond” gebracht werd door een soldaat en “genomen” en misschien gemorst werd door Jezus vlak voor Hij stierf (Mt 27,48-50 Mr 15,36-37 Jo 19,29-30), de vorming van een afbeelding blokkeerde.⁸⁷ En misschien werden sommige andere afbeeldingloze gebieden op gezicht en lichaam⁸⁸ veroorzaakt door diëlectrische zoutkristallen van zweet. Jezus' “zweet viel in grote druppels als bloed op de grond” in Gethsemane (Lu 22,44 NBV). Het kunnen ook zoutkristallen geweest zijn van het zout dat de Joden gebruikten om een lijk te

bewaren vóór de begrafenis.⁸⁹ Jezus' gehaaste begrafenis was waarschijnlijk een voorlopige (vgl. Jo 19,42 Lu 23,56-24,1 Jo 20,2) . Een dikke diëlectrische zoutlaag op de vloer waarop de Lijkwade lag, zou ook de afwezigheid kunnen verklaren van een tweede afbeelding op de rug-achterkant van de Lijkwade (in tegenstelling tot de aanwezigheid van een tweede afbeelding op de buik-achterkant)⁹⁰, en zou ook overeenkomen met de voorlopige begrafenis van Jezus.

Conclusie

Aangezien mijn hypothese over Johannes Marcus' *sindōn* niet slechts één bijbels enigma (begraven "zoals gebruikelijk is bij een Joodse begrafenis") maar niet minder dan zeven bijbelse enigma's tegelijk oplost (ook "opgerold op één plaats", "zag en geloofde", "blijft totdat Ik kom", en het waarom en het wie van "de leerling van wie Hij hield" en het opvallende plotselinge einde van Marcus' evangelie), en aangezien hij in overeenstemming is met zowel de Talmoed (een 'talith' is een *sindōn*) en de Targum (een mantel is een 'soudara', cf. *soudarion*) als de christelijke overlevering (Johannes was "een priester die het *petalon* droeg" en de grafdoek werd gegeven aan "de dienaar van de priester") als met de fysieke eigenschappen van de Lijkwade van Turijn (de preparatie van het weefgetouw uit de oudheid, het hoge aantal schering- en inslagdraden per cm, de mogelijk priesterlijke Z-draaiing van de draden, de twee rijen overhandse steken (typisch voor het naaien van een rand aan een kledingstuk in de oudheid) die bijna perfect twee delen aan elkaar voegen van de doek die doorgesneden was in een ingeweven zelfkant, de dwarse zomen die over de lengtenaad gerold en gestikt zijn, de eerste-eeuws Joodse verbrede zoom en de asymmetrisch ontbrekende hoeken (en kwasten), geen verstevigingswerk of ander stikwerk nodig gehad of gedaan, de afbeeldingdragende stijfse resten, de afbeeldingloze kromme kreuk en de mogelijke afbeeldingen van een *petalon* en een rolzegel), en met de mogelijke namen van de Lijkwade (*himation* en Mandylion), kan de hypothese niet ver van de historische waarheid zijn. Dit wordt inderdaad bevestigd door de chemische eigenschappen van de Lijkwade van Turijn, zoals beschreven in mijn recente artikel "Internal selvedge in starched and dyed temple mantle – No invisible repair in Turin Shroud – No Maillard reaction" op www.JesusKing.info.

Nederland, 6 juni 2013

¹ vertaling van "Say to the children of Israel that through all their generations they are to put on the edges of their robes an 'ornament of twisted threads' ('tsiytsith'), and in every ornament ('tsiytsith') a blue cord ('pathiy' = cord, twisted thread)." Num 15,38 Bible in Basic English

² <http://www.blueletterbible.org/Bible.cfm?b=Num&c=15&v=38&t=LXX#comm/38>
<http://ccat.sas.upenn.edu/gopher/text/religion/biblical/lxxmorph/05.Num.mlxx>; eerste betekenis die gegeven wordt in G.J.M. Bartelink, Grieks-Nederlands woordenboek, 1958, p. 147 en in Strong's Lexicon 2899

³ Middot 5,4 (J. Neusner, *The Mishnah – A New Translation*, p. 883)

⁴ Eusebius 5,24,2

⁵ Het woord is in de moderne tijd ook geïnterpreteerd als de gouden borstplaat van de hogepriester, om onbekende redenen: vertaling van Kirsopp Lake, *Ecclesiastical History*, Loeb Classical Library, Harvard University Press 1926: "John, ... who was a priest wearing the breastplate" (5,24,2) (= 'Johannes, ... die een priester was die de borstplaat droeg').

⁶ John Lightfoot, *A Commentary on the New Testament from the Talmud and Hebraica, Matthew – 1Corinth*, Hendrickson Publishers, herdruk van de uitgave van 1859, over Marcus 14,51 (vol. 2 p. 458-460)

⁷ vertaling van "with this garment they commonly covered their head when they prayed".

⁸ vertaling van "the 'talith' whereby the boy covers his head, and a great part of himself", "the priests who veil themselves when they go up into the pulpit with a 'talith' which is not their own", "Nicodemus went to a little oratory, and covered himself, and prayed", "Nicodemus goes to his oratory again, covers himself and prays" Lightfoot over Joh 3,1 (deel 3 p. 262), met het citaat uit de Talmoed: Taanith, fol. 20.I. Avoth R. Nathan, c. 7.

⁹ "The Rabbins deliver (Menacoth, fol. 40.I.): סִידוֹן בְּצִיצִית *Sindon [linen] with fringes*, what of them? The school of Shammai absolves, the school of Hillel binds, and the wise men determine according to the school (Leusden's edition, vol. ii. p. 149.) of Hillel. R. Eliezer Ben R. Zadok saith, Whosoever wears hyacinth [*purple*] in Jerusalem, is among those who make men admire." By *hyacinthinum* [תְּכֵלֶת *purple*] they understand those fringes that were to put them in mind of the law, Num. xv. And by סִידוֹן *sindon, linen*, is understood טַלִּית *a cloak*, or that garment, which, as it serves for clothing of the body, so it is doubly serviceable to religion. For, I. To this garment were צִיצִית *the fringes* fastened, concerning which mention is made, Num. xv.38. 2. With this garment they commonly covered their heads when they prayed. Hence that in the Gemarists in the place quoted: רַאשׁוֹ וְרוּבּוֹ קִשׁוֹן שְׂמַתְכֶסָּה בּוֹ טַלִּית שְׂמַתְכֶסָּה *talith, or the cloak whereby the boy covereth his head, and a great part of himself*; if any one of elder years goes forth (English folio edit.,

vol. ii p. 355.) clothed with it in a more immodest manner, he is bound to wear fringes.” And elsewhere, “The priests (Piske Tosaphoth in Menacoth numer. 150.) who veil themselves when they go up into the pulpit, במלית שאינו להם *with a cloak which is not their own*,” &c. But now it was customary to wear this cloak, in the summer especially, and in Jerusalem for the most part, made of *sendon* or *linen*. And the question between the schools of Shammai and Hillel arose hence, that when the fringes were woollen, and the cloak of linen, how would the suspicion of wearing things of different sorts be avoided? זירא ל סדינייה *R. Zeira loosed his sendon*. The Gloss is: “He loosed his fringes from his *sendon* [that is, from his *talith*, which was of ‘*sendon*,’ *linen*], because it was of *linen*,” &c. “The (Ibid. fol. 41.I.) angel found Rabh Ketina דמיכסי סדינא *clothed in sendon*; and said to him, O Ketina, Ketina, סדינא בקיימא *sendon in the summer*, וסרבב א בסיתוא *and a short cloak in the winter*.”

You see that word which is spoke by the evangelist, *επι γυμνου*, *about his naked body*, carries an emphasis: for it was most usual to be clothed with the *sendon* for an outer garment. What therefore must we say of this young man? I suppose in the first place, that he was not a disciple of Jesus; but that he now followed, as some curious looker on, to see what this multitude would at last produce. And to such a suspicion they certainly do consent, who think him to have been roused from his bed, and hastily followed the rout with nothing but his shirt on, without any other clothes. I suppose, secondly, St. Mark in the phrase περιβεβλημενος σινδωνα *having a sendon cast about him*, spake according to the known and vulgar dialect of the nation, מיכסי סדינא or מתכסה סדינן *clothed with a sendon*. For none shall ever persuade me that he would use an idiom, any thing uncouth or strange to the nation; and that when he used the very same phrase in Greek with that Jewish one, he intended not to propound the very same sense. But now you clearly see, they themselves being our teachers, what is the meaning of *being clothed with a sendon*, with them, namely, to have a *talith* or *cloak made of linen*; that garment to which the fringes hung. I suppose, in the last place, that this young man, out of religion, or superstition rather, more than the ordinary, had put on his *sendon*, and nothing but that *upon his naked body*, neglecting his inner garment (commonly called חלוך *chaluk*), and indeed neglecting his body. For there were some amongst the Jews that did so macerate their bodies, and afflict them with hunger and cold, even above the severe rule of other sects. [...] And in that place in the Talmudists, which we but now produced, at that very story of Rabh Ketina, wearing a *sendon* in the winter for his *talith*, we have these words; “The religious in elder times, when they had wove three wings [of the *talith*], they joined הכלת *the purple*,” whereof the fringes were made: “but otherwise, חסידים דמחמרי לנפשיהו *they are religious who impose upon themselves things heavier than ordinary*.” And immediately follows the story of the angel and Ketina, who did so. There were some who heaped up upon themselves burdens and yokes of religion above the common rule, and that this is to be understood by לנפשיהו מחמרי *such as laid upon themselves heavier things than the ordinary*, both the practice of some Jews persuade, and the word itself speaks it, being used by the Gemarists in the same sense elsewhere.

Such, we suppose, was this *young man* (as Josephus was, when a young man, of whom before), who, when others armed themselves against the cold with a double garment, namely, חלוך an *inner garment*, and מלית a *talith* or *cloak*, clothed himself with a single garment, and that of *sendon* or *linen*, and under the show of some more austere religion, neglecting the ordinary custom and care of himself.” (Ibid. over Mark 14,51, vol. 2 p. 458-460).

¹⁰ ‘Doorgaand op dit motief merkt R.A. Veenker op, dat in het oude Midden-Oosten de zoom van het kledingstuk sterk geïdentificeerd werd met de persoon van de drager. Hij werd beschouwd als een verlengstuk van de persoonlijkheid en autoriteit van de eigenaar.’ vertaling van “Following up on this motif, R.A. Veenker comments that in the ancient Near East, the *hem* of the garment was closely identified with the person of the wearer. It was regarded as an extension of the owner’s personality and authority (Veenker, 1976. “Hem”. *The Interpreter’s Dictionary of the Bible (Supplementary Volume)*. Nashville: Abingdon, p. 401.)” Albert R. Dreisbach, Jr., *The Shroud and Healing*, 1999 (Revised)

<http://www.shroud.com/pdfs/dreisbch.pdf>

¹¹ Aan het gebod van De 22,12 “Aan de vier hoeken van het kledingstuk dat u draagt moet u kwastjes maken” wordt dan niet letterlijk gehoorzaamd, maar aangezien sommige rabbi’s helemaal geen kwasten droegen aan hun ‘talith’, zouden slechts twee kwasten een goed alternatief zijn. En misschien maakte Johannes Marcus zelfs vier kwasten, aan de vier hoeken van de rand. Of hij maakte twee kwasten aan de hoeken, en verborg hij ook nog twee blauwe koorden in de uiteinden van de Farizeese naad.

¹² Ex 28,6-7

¹³ Lightfoot over Marcus 14,51 (vol. 2 p. 459)

¹⁴ vertaling van “According to the Jewish custom, the host, or, in his absence, ... “his firstborn son sat to the right of the guest, his head leaning on the latter’s chest””, Cazelles, *Johannes* p. 480, cited by Pope Benedict XVI in *Jesus of Nazareth*, 2007, p. 225

¹⁵ In het begin van de avond/nacht, toen Jezus naar de Olijfberg ging, was het nog niet zo koud als drie lange gebeden van Jezus later – één ervan duurde minstens een uur (Mt 26,40) – en na de uitvoering van de arrestatie, toen het koud begon te worden: de gevangenisbeamten, ook degenen die in hun eigen binnenhof waren gebleven toen hun collega’s Jezus aan het arresteren waren, besloten pas daar een vuur aan te leggen nadat Jezus was opgebracht (Lu 22,55). En toen Johannes Marcus van huis ging, verwachtte hij waarschijnlijk niet dat Jezus zo lang op de Olijfberg zou blijven: alleen Jezus wist dat Hij daar gearresteerd zou worden (Mt 26,30-47). (De locatie van de tempelgevangenis en Jezus’ gevangenschap daar, worden, net als veel andere argumenten van dit artikel, besproken in mijn lange artikel *Johannes Marcus – Auteur van het Johannes-evangelie samen met Jezus’ moeder*, <http://jesusking.info/John%20Mark.pdf>.) Een bovenzaal, nu, kon gewoonlijk direct vanaf de straat bereikt worden, zonder het huis binnen te hoeven gaan (S. Safrai, M. Stern, D. Flusser,

W.C. van Unnik (red.), *The Jewish People in the First Century* (Assen/Amsterdam 1976) p. 731). Dus toen Jezus de bovenzaal verliet direct naar de straat, was het heel natuurlijk voor Johannes Marcus om Jezus gewoon te volgen, zonder het huis weer binnen te gaan.

¹⁶ vertaling van "In Biblical times persons, especially of high rank, were arrayed at burial in the garments, ornaments, and weapons which they had worn in life (I Sam. xxviii. 14; Isa. xiv. 11; Ezek. xxxii. 27; compare Josephus, "Ant." xv. 3, § 4; xvii. 8, § 3; "B. J." i. 33, § 9; and "Ant." xiii. 8, § 4; xvi. 7, § 1). To be buried without garments was considered a disgrace (Shab. 14a; compare Spiegel, "Avesta," ii., Introduction, p. xli.). As a token of honor, it was customary to cast the most costly garments and ornaments upon the bier of a dear relative or friend, and as such objects could no longer be used for other purposes, the Rabbi's deprecated such practise (Sem. ix.; Sanh. 48a *et seq.*). In fact, since funeral expenses became common extravagances and an object of alarm to the relatives, R. Gamaliel II. set the example by the order he gave for his own funeral, and thus introduced the custom of burying the dead in simple linen garments (Ket. 8b; M. K. 27b.)" (www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=1607&letter=B);

Gamaliel: www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=52&letter=G).

de Talmoed: <http://www.sacred-texts.com/jud/t01/t0135.htm> and <http://www.sacred-texts.com/jud/t04/rab02.htm>; en <http://www.sacred-texts.com/jud/t04/rab03.htm>

¹⁷ zalving: "Neem de fijnste geurige kruiden: vijfhonderd sikkal mirre, en half zo veel, dus tweehonderdvijftig sikkal, kaneel, tweehonderdvijftig sikkal kalmus, vijfhonderd sikkal laurier, volgens heilig gewicht, en een hin olijfolie. Bereid daarvan heilige zalfolie, een geurig mengsel zoals ook een reukwerker dat maakt; het zal heilige zalfolie zijn." Ex 30,23-25; zie ook Ex 40,15 37,29 Le 8,12 1Jo 2,20 Online Bible Greek Lexicon 5545 en New American Standard Greek Lexicon 4666; reukoffer: Ex 30,34-38 Ps 45,8 141,2 Spr 7,17 Lu 1,9 Online Bible Greek Lexicon 250 en Strong's 07004 en 2370

¹⁸ Toen de hogepriesters Jezus naar de Romeinse landvoogd Pilatus brachten, "gingen zij het pretorium niet binnen want ze moesten het paasmaal kunnen eten en mochten zich daarom niet verontreinigen" (Joh 18,28).

¹⁹ J. Neusner, *The Mishnah – A New Translation*, Yale 1988, p. 863; "The Chamber of the Hearth was a large, domed structure, surrounded [on the inside] with projections of stone. The elders of the priestly watch of that day slept there (24) with the keys to the Temple Courtyard in their hands. The priests on watch did not sleep in the priestly garments.(28) Instead, they folded them, placed them at their heads,(29) and wore their own clothes." Footnote 24: Tamid 26b explains that they slept on these protrusions, because it was disrespectful to bring beds into the Temple complex. Footnote 28: This refers to the four priestly garments which an ordinary priest was required to wear while serving in the Temple."

(Rambam, Beis Habechirah 8, www.chabad.org/dailystudy/rambam.asp?tDate=9/30/2021#footnoteRef29a1007193)

²⁰ "Instead, they folded them, placed them at their heads,(29) ... Footnote 29: The priests could not place their priestly garments under their heads to serve as pillows, for they were forbidden to derive benefit from them. See Yoma 69a. In his commentary to Tamid, Chapter 1, Mishnah 1, the Rambam explains that this prohibition was instituted because the priestly garments contained Sha'atnez, a mixture of linen and wool. Hence, though a priest was permitted to use them during the Temple service, once that service was concluded, he was forbidden to do so. See also the Kessef Mishneh."

(Rambam, Beis Habechirah 8, www.chabad.org/dailystudy/rambam.asp?tDate=9/30/2021#footnoteRef29a1007193)

²¹ De hebreeuwse tekst luidt volgens Maimonides:

ו. לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן ולובשין בגדי עצמן וישנים על הארץ כדרך כל שומרי חצירות המלכים שלא יישנו על המטות:

(<http://www.chabad.org/dailystudy/rambam.asp?tDate=9/30/2021&rambamChapters=1&lang=heb>)

²² M. Jastrow, *Dictionary of the Targumim, Talmud Bavli, Talmud Yerushalmi and Midrashic Literature*, Judaica Treasury, 1971, 2004, p. 1401

²³ Online Bible Greek Lexicon 1794; de 1984 New International Version vertaalt Joh 20,7 zelfs als "The cloth was folded up by itself, separate from the linen." ("De doek was opgevouwen op zichzelf, apart van de linnen doeken.")

²⁴ "The priests (Piske Tosaphoth in Menacoth numer. 150.) who veil themselves when they go up into the pulpit, לַהֲמַלְכֵי בְּמַלְיַת שְׂאִינָו with a cloak which is not their own," (J. Lightfoot, over Marcus 14,51, vol. 2 p. 458-460); "And he in whom no cause of invalidation was found dresses himself in white clothing and cloaks himself in a white cloak and goes in and serves with his brethren, the priests." Middot 5,4 (J. Neusner, *The Mishnah – A New Translation*, p. 883); "The high priest serves in eight garments, and an ordinary priest in four: tunic, underpants, head covering, and girdle." Yoma 7,5 (J. Neusner, p. 277). Een priester ging dus het heiligdom binnen terwijl hij de vier gewone kleren plus de mantel ('talith') droeg, maar deed de mantel af wanneer hij feitelijk de riten van de dienst verrichtte.

²⁵ Maimonides, *Mishneh Torah*, Kli Hamikdash 8, halacha 11-12

(http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1008233/jewish/Chapter-8.htm)

²⁶ Het is niet zeker of de vrouwen, die het lege graf het eerst binnengingen, de *sindōn* zagen (Lu 23,55-24,12 Mr 16,1-8 Mt 28,1-8), dus het is mogelijk dat ze er ofwel geen aandacht aan schonken omdat ze de engel(en) zagen, of niet wisten wat ervan te denken (net zoals Petrus), of dat hij uit het graf werd genomen voordat de vrouwen aankwamen en daarna met opzet pas nadat de vrouwen waren vertrokken en voordat Simon Petrus en Johannes Marcus het graf bereikten, werd teruggelegd (door Jezus).

²⁷ Hiëronymus, *De Viris Illustribus* 2. "When the Lord had given the linen cloth to the servant of the priest, He went to James and appeared to him ..." (andere vertaling: "but the Lord, after he had given his grave clothes to the servant of the

priest, appeared to James”) (vertaling: ‘Toen de Heer de linnen doek aan de dienaar van de priester had gegeven, ging Hij naar Jakobus en verscheen aan hem ...’)

(www.study-light.org/his/ad/ecf/pos/jeromeandgennadius/view.cgi?file=npnf2-03-27.htm).

²⁸ vertaling van “wall niches there, on which were written [the names] of the various pieces of clothing” (Tamid 5,3 in Neusner: 869-870)

²⁹ vertaling van “The priests (Piske Tosaphoth in Menacoth numer. 150.) who veil themselves when they go up into the pulpit, *בטלית שאינה להם* with a cloak which is not their own,” (J. Lightfoot, over Mr 14,51, vol. 2 p. 458-460)

³⁰ A. Edersheim (1825-1889), *The Temple – Its Ministries and Services* (Peabody 1994), hfdst. 4, p. 70, S. Safrai, M. Stern, D. Flusser, W.C. van Unnik (eds.), *The Jewish People in the First Century* (Assen/Amsterdam 1976) p. 602, 874

³¹ vertaling van “And it judged the priesthood. And a priest in whom was found a cause of invalidation dresses himself in black clothing and cloaks himself in a black cloak en departs and goes his way. And he in whom no cause of invalidation was found dresses himself in white clothing and cloaks himself in a white cloak and goes in and serves with his brethren, the priests.” Middot 5,4 (J. Neusner, *The Mishnah – A New Translation*, p. 883)

³² Na een anonieme rijke man (Mc 10,17) en een anonieme vluchtende jongeman (Mc 14,51-52) te hebben geïntroduceerd, kon Marcus niet zomaar een derde anonieme man introduceren, die het graf samen met Simon Petrus bezoekt. Dus hij slaat de hele scène van zijn bezoek aan het graf gewoon over, en dan gaat het verhaal inderdaad direct daarna verder met Jezus’ verschijning aan Maria Magdalena (Mr 16,8-9 vgl. Joh 20,1-14). Voor de chronologie van Jezus’ verrijzenisverschijningen, zie mijn artikel *Chronologische volgorde van verschijningen - En een bespreking van de Elf, Kefas en Jakobus de Rechtvaardige*

<http://jesusking.info/Chronological%20sequence%20of%20appearances%2016-02-2009%202.pdf> op www.JesusKing.info[http://www.jesusking.info/De Kefas van Paulus is Kaifas.pdf](http://www.jesusking.info/De%20Kefas%20van%20Paulus%20is%20Kaifas.pdf).

³³ <http://www.voltosanto.it/Inglese/paginadx1.php?c=2> (S. Sora, *Treasures from Heaven: Relics From Noah's Ark to the Shroud of Turin* (Hoboken 2005) p. 46)

³⁴ R. van Haelst, *Het gelaat van Kristus, de lijkwade van Turijn* (Antwerpen 1986) p. 28

³⁵ Ireneus bepaalt deze Johannes nader, als zijnde “Johannes, de leerling van de Heer” (Eusebius 3,23).

³⁶ Alternatieven voor de auteur van het Vierde Evangelie worden besproken in mijn lange artikel *Johannes Marcus – Auteur van het Johannes-evangelie samen met Jezus’ moeder*, <http://jesusking.info/John%20Mark.pdf> op www.JesusKing.info. Daar lijkt het koppel Johannes Marcus en Maria het beste alternatief van allemaal.

³⁷ Gian Marco Rinaldi, Autogol a Tucson, <http://sindone.weebly.com/autogoltucson.html>

³⁸ Fanti et al., Evidences for testing hypotheses, introduction p. 2, and evidence A6 <http://www.shroud.com/pdfs/doclist.pdf>

³⁹ Tyrer, Looking at the Turin Shroud as Textile, *Textile Horizons*, December 1981, p. 20, www.sindone.info/TYRER1.PDF,

⁴⁰ vertaling van “faults in the preparation of the shafts point to a specifically ancient twill weave manufacturing method” en “the only European 3.1 chevron twill in linen that stands some comparison to the Shroud is the canvas of a late 16th. century 'Last Supper' painting attributed to Martin de Vos - and even so its weave is much simpler than that of the Shroud. In effect, he concludes, the Shroud weave is 'incomparable'”, BSTS newsletter 26,9, p. 2, <http://www.shroud.com/pdfs/n26part9.pdf>

⁴¹ vertaling van “is not a candidate for a parallel to the fabric of the Turin Shroud”, Tyrer, The textile said to be similar in weave to the Turin Shroud, <http://www.shroud.com/pdfs/n27part5.pdf>

⁴² Henry Ling Roth, Ancient Egyptian and Greek Looms, <http://books.google.co.uk/books?id=mjyppsmKZMC&printsec=frontcover&dq=Ancient+Egyptian+and+Greek+Looms&hl=nl&sa=X&ei=4mn4UP-jHJS10QXmjYGyCO&ved=0CC0Q6AEwAA&q=per+cm.&f=false>

⁴³ veraling van “It may be, therefore, that the Shroud linen was originally intended as an expensive apparel fabric.” J. Tyler, Looking at the Turin Shroud as Textile, *Textile Horizons*, December 1981, 20-23, www.sindone.info/TYRER1.PDF

⁴⁴ vertaling van “‘Z’-twisting suggests sacerdotal Syro-Palestinian origin”, G. Fanti en B. Faccini, *Sindone: la scienza spiega la fede*, <http://www.dim.unipd.it/fanti/Mostra%20Sindone.pdf> p. 2. Prof. Fanti las dat in de Bijbelse beschrijving van de materialen voor de tabernakel en de hogepriestergewaden vaak de Latijnse uitdrukking ‘byssus retorta’ wordt gebruikt.

⁴⁵ <http://www.biblegateway.com/passage/?search=Exodus%2028:6,8,15&version=NIV1984;VULGATE>

⁴⁶ Strong's H8336 *shaysh, shesh-ee'* (The second form for alliteration with H4897); for H7893; *bleached* stuff, that is, *white* linen or (by analogy) marble: - X blue, fine [(twined)] linen, marble, silk. Easton's Bible Dicitonary, Linen: “Heb. shesh; rendered "fine linen" #Ex 25:4 26:1,31,36 etc. In #Pr 31:22 it is rendered in Authorized Version "silk," and in Revised Version "fine linen." The word denotes Egyptian linen of peculiar whiteness and fineness (byssus).” <http://www.biblestudytools.com/dictionaries/eastons-bible-dictionary/linen.html>

⁴⁷ Morrish Bible Dictionary, Linen: “Various Hebrew and Greek words are translated ‘linen,’ and there can be no doubt that linen made of flax was known in ancient Egypt and to the Israelites; but cloths generally are called ‘linen’ whether made of cotton or flax, some being distinguished as ‘fine linen,’ such as was worn by the priests, kings, &c. The word *shesh*, often translated ‘fine linen’ and ‘fine twined linen’ (for the curtains of the tabernacle, &c.) signifies ‘whiteness,’ and is applicable to both fine linen and cotton. Ex 26:1,31. Joseph was arrayed in ‘vestures of fine linen.’ Ge 41:42. The wrappings on the ancient Egyptian mummies were for a long time judged to be cotton, but by the use of the microscope they have been discovered to be linen.” (http://www.stempublishing.com/dictionary/473_500.html)

⁴⁸ Online Bible Hebrew Lexicon 08336 ‘shesh’ = 1) something bleached white, byssus, linen, fine linen 2) alabaster,

similar stone, marble.

⁴⁹ Pliny the Elder, *Natural History*, 19, 2: “The upper part of Egypt, in the vicinity of Arabia, produces a shrub, known by some as “gossypium,”²⁶ but by most persons as “xylon;” hence the name of “xylina,” given to the tissues that are manufactured from it. The shrub is small, and bears a fruit, similar in appearance to a nut with a beard, and containing in the inside a silky substance, the down of which is spun into threads. There is no tissue known, that is superior to those made from this thread, either for whiteness, softness, or dressing: the most esteemed vestments worn by the priests of Egypt are made of it.”²⁶ “Our cotton, the *Gossypium arboreum* of Linnæus. See B. xii. c. 21. The terms *xylon*, *byssus*, and *gossypium*, must be regarded as synonymous, being applied sometimes to the plant, sometimes to the raw cotton, and sometimes to the tissues made from it. *Gossypium* was probably the barbarous name of the cotton tree, and *byssus* perhaps a corruption of its Hebrew name.”

(<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0137%3Abook%3D19%3Achapter%3D2>).

⁵⁰ 2006 Smith’s Revised Bible Dictionary - LINEN : “3. B-ts, {c} ({c} בָּרָב, βύσσοϛ, byssus) always translated “fine linen” except, {#2Ch 5:12} is apparently a late word, and probably the same with the Greek βύσσοϛ, by which it is represented by the LXX It was used for the dresses of the Levite choir in the temple, {#2Ch 5:12} for the loose upper garment worn by kings over the close-fitting tunic, {#1Ch 15:27} and for the veil of the Temple, embroidered by the skill of the Tyrian artificers. {#2Ch 3:14}”

⁵¹ Easton’s Bible Dictionary: Linen: “Heb. but, “whiteness”; rendered “fine linen” in #1Ch 4:21 #1Ch 15:27 2Ch 2:14 3:14 Es 1:6 8:15 and “white linen” #2Ch 5:12. It is not certain whether this word means cotton or linen.” <http://www.biblestudytools.com/dictionaries/eastons-bible-dictionary/linen.html>. ‘but’ Strong’s H948: From an unused root (of the same form) meaning to *bleach*, that is, (intransitively) *be white*; probably *cotton* (of some sort): - fine (white) linen.

⁵² “byssou retorta”, vertaald als “getwijnd linnen garen”, in het Hebreeuws: ‘shesh mshzr’ (Ex 39,2.5.8.22.24.28.29 NBV, Ex 39,2.8.22.28 Vulgaat), wordt gebruikt naast het gewone ‘byssou’: “fijn linnen garen”, in het Hebreeuws: ‘shesh’ (Ex 1, (25), 26, (27) Vulgaat).

Dit ‘re-torta’, dat teruggedraaid betekent (<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/morph?l=retortum&la=la>, in het Hebreeuws van ‘shazar’ = draaien, Strong’s 07806 Ex 39, 2.5.8.22.24.28.29) – in plaats van ‘torta’ (‘gedraaid’ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/morph?l=tortum&la=la>) – kan verwijzen naar de Z-draaiing, als het tegenovergestelde van de gewone S-draaiing van Egyptisch linnen (*J. Tyler, Looking at the Turin Shroud as Textile, Textile Horizons, December 1981, 20-23, www.sindone.info/TYRER1.PDF*, p. 20). Voor ‘byssou retorta’ heeft de Septuagint *byssou keklōsmenēs* = gesponnen Egyptisch linnen, van klōthō = spinnen. De Hebreeuwse vrouwen sponnen hun (witte) byssus, en al het andere blauwe, paarse en rode linnen zelf (Ex 35,25). Egyptisch fijn linnen werd byssus genoemd, in het Hebreeuws: ‘shesh’ (Easton’s Revised Bible Dictionary over ‘linen’ <http://topicalbible.org/l/linen.htm>), en kon tot 140 x 64 draden per inch hebben (schering x inslag) of zelfs 107-134 scheringsdraden per cm. Als ‘retorta byssou’ “dubbeldraads fijn linnen” betekende (HSV), in de zin van dat het garen zou bestaan uit twee of meer om elkaar heen gedraaide draden, zou het garen minstens twee keer zo dik zijn, en kon het weefsel niet meer zo fijn zijn als Egyptisch fijn linnen. (De Lijkwade heeft ongeveer 98 x 65 draden per inch.) Het is belangrijk op te merken dat ‘retorta’ in ieder geval naar een Z-draaiing verwijst: ofwel a) de (primaire) Z-draaiing van het eerste spinnen van de linnen vezels tot een draad, of b) de (secundaire) Z-draaiing van het twijnen/in elkaar draaien van twee S-gedraaide, Egyptisch gesponnen, draden tot één Z-gedraaide getwijnde draad. ‘Twijnen is het in elkaar draaien van twee of meer afzonderlijke draden, in de richting tegenovergesteld aan die waarin ze gesponnen waren’ (vertaling van “Plying is twisting two or more single threads together, in the opposite direction from which they were spun” (www.joyofhandspinning.com/yarn-plied.shtml), cf. http://en.wikipedia.org/wiki/Hand_spinning). Zelfs als de Hebreeuwse tekst oorspronkelijk de secundaire Z-draaiing van twijnen bedoelde (b), kunnen eerste-eeuwse Joden/de Septuagint die hebben geïnterpreteerd als de primaire Z-draaiing van het spinnen van de linnen vezels (a).

⁵³ T. Heimbürger, *COTTON IN RAES/RADIOCARBON THREADS: THE EXAMPLE OF RAES #7*, Fig. 15, <http://www.shroud.com/pdfs/thibault7part3.pdf>

⁵⁴ Flury-Lemberg, Die Leinwand des Turiner Grabtuches zum technischen Befund, Proceedings of International Scientific Symposium Turin 2000, Abb. 3 a, p. 34 and p. 23; een tekening van het type zoom is zichtbaar in P. Soons’ “Presentation: Halo”, dia 11, <http://www.shroud.com/pdfs/soonspanppt.pdf>

⁵⁵ vertaling van “Dr. Flury-Lemberg found the cloth’s finishing, at its hems, and in the joining seam to have been done using an unusual type of stitching very nearly invisible on one side, and as such closely resembling that of ancient Jewish textiles as found at Masada, the Jewish palace-fortress that was overthrown by the Romans in AD 73, never to be occupied again”, *The Turin Shroud – past, present and future*, Turin, 2-5 March, 2000 – probably the best-ever Shroud Symposium, www.shroud.com/pdfs/n51part2.pdf

⁵⁶ vertaling van “at no time has the need to reinforce the corner parts arisen!”, Mechthild Flury-Lemberg, *The Invisible Mending of the Shroud, the Theory and the Reality*, BSTS Newsletter No. 65 – Part 5,

<http://www.shroud.com/pdfs/n65part5.pdf>

⁵⁷ “Only a limited range of structural details, such as seams and hems, were used in ancient Egypt. The most common of these were: simple hems, rolled and whipped hems, simple (open) seams, and lap-over seams. Other seams known from the Dynastic period include a form of run-and-fell seam and overcast seams (see Fig. 11.11), but these were rarely used on items of clothing. When a braid was added to a garment, one of several techniques was used, depending on the nature of the braid and the place where it was to be attached. If it was a fringed braid placed at the lower edge of a garment, it would normally be secured with one line of overcast stitching (e.g. Carter no. 367i; Cairo JE 62625). On the other hand,

two lines of overcast stitching were used to sew on fringeless braids, whether along an edge of a garment or down the middle” (P.T. Nicholson and I. Shaw, *Ancient Egyptian materials and technology*, Cambridge University Press, 2000, p. 282-283,

http://books.google.co.uk/books?id=Vj7A9jJrZP0C&printsec=frontcover&dq=Ancient+Egyptian+materials+and+technology,+Cambridge+University+Press,+2000&hl=nl&sa=X&ei=pSv0UN7RC_Sr0AXYsoHwBQ&ved=0CC0Q6AEwAA&q=fringeless&f=false#v=snippet&q=fringeless&f=false).

⁵⁸ P.T. Nicholson and I. Shaw, *Ancient Egyptian materials and technology*, Cambridge University Press, 2000, p. 283

⁵⁹ Zelfkant bij de naad: J. Tyrer, *Looking at the Turin Shroud as Textile, Textile Horizons, December 1981, 20-23, p. 22*, www.sindone.info/TYRER1.PDF; ingesponnen katoen in interne zelfkant: A.A.M. van der Hoeven, *Internal Selvedge*, par. 2.1., <http://jesusking.info/Internal%20selvedge.pdf>

⁶⁰ A. Adler and A. and M. Whanger, *Concerning the Side Strip*, <http://www.shroud.com/adler2.htm>

⁶¹ In November/December 1997 uitte Donald Smith al het idee dat de Lijkwade een Joodse ‘talith’ was, en wel in nummer 46 van de Nieuwsbrief van de British Society for the Turin Shroud (die ik pas in oktober 2010 las). De maten die hij opgeeft voor deze tallit/himation zijn 118,4 bij 444 cm (<http://www.shroud.com/bsts4610.htm> bij “Can you help”). En het Wikipedia-artikel over Tallit (<http://en.wikipedia.org/wiki/Tallithim>) zegt, over de “Tallit gadol” (= grote tallit): ‘Afmetingen van tallitot variëren, en zijn een kwestie van gewoonte en voorkeur. Sommige zijn groot genoeg om het hele lichaam te bedekken terwijl anderen rond de schouders hangen’ (vertaling van “Sizes of tallitot vary, and are a matter of custom and preference. Some are large enough to cover the whole body while others hang around the shoulders”). Johannes Marcus’ tallit was trouwens een opzettelijke kruising tussen een Romeinse toga en een Joodse tallit. Een Romeinse toga was ‘een doek van wellicht twintig voet (6 meter) lang’ (vertaling van “a cloth of perhaps twenty feet (6 metres) in length”, <http://en.wikipedia.org/wiki/Toga>). Op 24 januari 2011 las ik over het boek van de beroemde oudheidkundige John N. Lupia, *The Ancient Jewish Shroud at Turin*, Regina Caeli Press, 2010, en op de achterkaft staat ‘de Lijkwade van Turijn is een oud linnen tallit-soort kledingstuk dat gedragen werd door Essenen in Qumran vóór 66 AD’ (vertaling van “the Shroud of Turin is an ancient linen tallit garment type worn by Essenes at Qumran before A.D. 66”, <http://www.reginacaelipress.com/home>). Dit ondersteunt mijn stelling over Johannes Marcus’ tempelkledingstuk, in zoverre dat de Essenen oorspronkelijk tempelpriesters, Leviëten en Nethinim waren, die gericht waren op zuiverheid in de tempel en daarom protesteerden tegen de illegale praktijken en ontheiliging ervan en verhuisden naar Qumran; de witte kleding van de Qumran Essenen kwam overeen met de verplicht wit linnen tempelkleding (zie mijn artikel *De Elf – Jezus verscheen verzezen aan de Officieren van de Tempelgevangenis*, <http://jesusking.info/The%20Eleven%20001-08-2010.pdf>, 1 augustus 2010). Bovendien was Jozef Kaifas een Qumran Esseen geweest, en woonde hij in de Esseense Wijk van Jeruzalem (zie mijn artikelen *Zwanger van de Heilige Geest – Jozef bereid om haar te laten trouwen met zijn erfgenaam*, <http://jesusking.info/Zwanger%20van%20de%20Heilige%20Geest%20%202023-03-2009.pdf>, 23 maart 2009 en *Jesus and Isaac – Joseph Caiphas*, <http://jesusking.info/Jesus%20and%20Isaac.pdf>, 7 juli 2009), en zijn secretaris Johannes Marcus woonde in het huis van het Cenakel, praktisch vlak naast Kaifas (zie mijn artikel *Johannes Marcus – Auteur van het Johannes-evangelie samen met Jezus’ moeder*, <http://jesusking.info/Johannes%20Marcus.pdf>).

De *Jewish Encyclopedia* zegt over de Tallit: ‘De oorspronkelijke tallit lijkt waarschijnlijk op de “abayah,” of deken, gedragen door de Bedoeïenen ter bescherming tegen zon en regen, en welke zwarte strepen aan de uiteinden heeft. De fijnere tallit, was hoogstwaarschijnlijk in kwaliteit gelijk aan het Romeinse pallium, en werd alleen gedragen door voornaam mannen, rabbi’s en geleerden (B. B. 98a; Gen. R. xxxvi.; Ex. R. xxvii.). De tallit van een "talmid ḥakam" reikte to binnen een handbreedte van de lengte van de onderkant van zijn onderkleed (B.B. 57b). De tallit werd soms gedeeltelijk dubbelgevouwen gedragen, en soms met de uiteinden over de schouders geworpen (Shab. 147a; Men. 41a). vertaling van “The original ṭallit probably resembled the "abayah," or blanket, worn by the Bedouins for protection from sun and rain, and which has black stripes at the ends. The finer ṭallit, very likely, was similar in quality to the Roman pallium, and was worn only by distinguished men, rabbis, and scholars (B. B. 98a; Gen. R. xxxvi.; Ex. R. xxvii.). The ṭallit of a "talmid ḥakam" extended to within a hand-breadth of the length of the bottom of his undergarment (B. B. 57b). The ṭallit was sometimes worn partly doubled, and sometimes with the ends thrown over the shoulders (Shab. 147a; Men. 41a)” (www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=29&letter=T).

⁶² “These repairs were the only historical stitching done on the shroud - apart from the one vertical seam and the small rolled hems at the edges of the width. This is all that ever needed to be done - leaving out, for now, the two cut away corners.” Mechthild Flury-Lemberg, *The Invisible Mending of the Shroud, the Theory and the Reality*, BSTS Newsletter No. 65 – Part 5, <http://www.shroud.com/pdfs/n65part5.pdf>

⁶³ Zie het Raes-monster, geknipt van de Lijkwade in 1973, in fig. 15 van T. Heimburger, *COTTON IN RAES/RADIOCARBON THREADS: THE EXAMPLE OF RAES #7*, www.shroud.com/pdfs/thibault7part3.pdf

⁶⁴ Giulio Fanti et al., *Evidences for Testing Hypotheses About the Body Image Formation of the Turin Shroud* September 2005, feit A15, www.shroud.com/pdfs/doclist.pdf; Ik heb de eerder aanwezige verwijzing naar zeep verwijderd omdat feit B58 van de feitenlijst zegt, dat het onbekend is of *Saponaria officinalis* gedetecteerd kan worden op de Lijkwade (“It is unknown whether *Saponaria officinalis* can be detected on the Shroud”).

⁶⁵ Mijn artikel *Internal selvedge in starched and dyed temple mantle – No invisible repair in Turin Shroud – No Maillard reaction*, <http://jesusking.info/Internal%20selvedge.pdf>.

⁶⁶ Giulio Fanti et al., *Evidences for Testing Hypotheses About the Body Image Formation of the Turin Shroud*, September 2005, Feit B16, www.shroud.com/pdfs/doclist.pdf

⁶⁷ www.msnbc.msn.com/id/21134540/vp/23742321#23742321

⁶⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Image_of_Edessa#Links_with_the_Shroud_of_Turin and

http://en.wikipedia.org/wiki/Shroud_of_Turin#Possible_history_before_the_14th_century:_The_Image_of_Edessa

⁶⁹ Dr. Petrus Soons liet de grijswaarden van de Lijkwade in kaart brengen en afbeelden als een hologram en de natuurlijke vorm van een 3D-lichaam verscheen. Het liet ook de aanwezigheid zien van een vlak ovaal voorwerp onder de kin (zie <http://shroud3d.com/findings/solid-oval-object-under-the-beard> en <http://shroud3d.com/findings/three-hebrew-letters-on-surface-of-solid-object>). De aanwezigheid van dit voorwerp werd bevestigd door Pete Schumacher, die de grijswaarden van de Lijkwade afbeeldde als hoogte in de zogeheten VP8 Image Analyser (<http://shroudnm.com/docs/SEAM-VP8-Presentation.pdf>).

⁷⁰ Het miniatuur van de STERA-copyright foto is online op <http://www.shroud.com/gallery/images/Face300C.jpg>

⁷¹ Op de afbeelding is het rechtsonder gedeelte van de ajien ם net zo breed als het rechtsonder gedeelte van de noen ך. Dus dit rechtsonder gedeelte van de ajien hoeft niet het rechtsonder gedeelte van een tsaddie ם te zijn, maar kan slechts een sierdeel van de letter zijn, zoals in de noen. Het linksonder gedeelte van de ajien lijkt misschien zelfs lager dan de alef en de noen, wat beter zou overeenkomen met een ajien dan met een tsaddie.

⁷² Een tekstbron van de Misjna (Pirkei Avot 3:23) maakt duidelijk dat het gebruik van gematria (en dus van numerieke waarde van individuele letters) gedateerd wordt tot tenminste de Tannaïsche periode (0-200 CE)

(<https://secure.wikimedia.org/wikipedia/en/wiki/Gematria>).

⁷³ T. Bab. Sukkah 5 spreekt over de 71 gouden zetels in een paleis (“de glorie van Israel”) in Alexandria “voor de één-en-zeventig wijzen van het Grote Sanhedrin” (vertaling van “for the seventy-one sages of the Great Sanhedrin”, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Talmud/sukkah5.html>). En toen Aaron de hogepriester was, was de zoon van Aaron, de priester Eleazar, de ‘hoofdoverste’/“oppervorst”, de ‘nasi nasii’, van Levi, נִשִׁי נְשִׂאֵי הַלֵּוִי (Nu 3,32 Leidsche Vertaling en BHS).

⁷⁴ ‘hos egenēthē hiercus to petalon pephorekōs’ (Eusebius, *Historia Ecclesiasticae* 5,24,2) waarin ‘pephorekōs’ het werkwoord ‘pherō’ is = to carry. (vertaling van Kirsopp Lake, *Ecclesiastical History*, Loeb Classical Library, Harvard University Press 1926: “John, ... who was a priest wearing the breastplate” = ‘Johannes, ... die een priester was die de borstplaat droeg’; een andere vertaling: “John, ... being a priest, wore the sacerdotal plate” = ‘Johannes, ... die een priester was, droeg de priesterlijke plaat’, www.ccel.org/ccel/schaff/npnf201.iii.viii.xxxi.html).

Dat Johannes’ *petalon* een Joods, en niet een Christelijk, sierraad was, wordt overtuigend aangetoond op <http://geocities.ws/aleph135/Storage/polycrates.html>. Het toont aan dat Polycrates, toen hij de Joodse oorsprong van de Christelijke Paasdatum verdedigde, de Joodse autoriteit van de evangelist Johannes benadrukte door te verwijzen naar Johannes’ petalon. Hieraan kan worden toegevoegd dat het woord voor een Christelijke priester ‘presbyteros’ was (= letterlijk ‘oudste’; oudste/overste, kerkelijke bedienaar) (bijv. Clemens van Alexandrië (182-202 CE), *Stromata* 3,12,90), terwijl ‘hiercus’ (= man belast met heilige rituelen, tempelbedienaar, van ‘hieros’= heilig, iets heiligs, tempel, bijv. 1Kor 9,13) een algemene aanduiding was, die werd gebruikt voor Joodse tempelpriesters (bijv. Mt 8,4 12,4.5) en heidense priester (Hand 14,13), en voor Christus als een hogepriester zoals Melchisedek (Heb 5,6 7,1.17 8,4 10,21) en voor het algemene priesterschap van alle Christelijke gelovigen (Openb 1,6 5,10 20,6).

⁷⁵ και ποιησεις πεταλον (*petalon*) ξρυσουν καψαρον και εκτυπωσεις εν αυτω εκτυπωμα σφραγιδος αγιασμα κυριου ... (Ex 28,36-37 LXX)

⁷⁶ Josephus, de eerste-eeuwse Joodse geschiedschrijver, noemt de kroonplaat kort als ‘een gouden plaat, waarop de naam van God in heilige letters geschreven stond’ (= “a golden plate, which had inscribed upon it the name of God in sacred characters”) en zegt dat ‘de kroon waarop Mozes [de naam van God] schreef, was maar enkel, en was overgebleven tot op de dag van vandaag’ (= “the crown upon which Moses wrote [the name of God], was only one, and hath remained to this very day”) (Josephus, *Jewish Antiquities* 3,7,6 en 8,3,8 (93), Hendrickson, *The Works of Josephus*, 1987, reprint 2003, p. 90 and 218). Talmud Sabbath 63b en Sukkah 5a citeren Rabbi Eliazar bar Yossi als zeggende: ‘Ik zag hem in Rome (waarnaar hij meegenomen was na de verwoesting van de tempel) en de woorden קדש להיה waren geschreven op één regel’ (= “I saw it in Rome (where it had been taken after the Temple’s destruction) and the words קדש להיה were written on one line”) (http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1008234/jewish/Chapter-9.htm#footnote4a1008234). In Jezus’ dagen bestonden de officiële kleren van de hogepriester alleen uit de purperen mantel en een kroon/tulband, omdat ‘het oorakel [de grote vierkante borstplaat die de Urim en Thummim bevatte Ex 28,15-30] ... bestond niet tijdens de Tweede Tempel-periode’ (= “the oracle ... did not exist during the period of the Second Temple”, S. Sarfrai, M. Stern, D. Flusser, W.C. van Unnik (eds.), *The Jewish People in the First Century* (Assen/Amsterdam, 1976) 874). Sirach 45,12 spreekt over de gouden kroon van de hogepriester en in 1Makk 10,21 trekt de hogepriester Jonathan de heilige mantel aan op het Loofhuttenfeest.

⁷⁷ *Mishneh Torah*, Sefer Avoda, Kli Hamikdash 9,1-2 (www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1008234/jewish/Chapter-9.htm)

⁷⁸ Jos., *J. Antiq.* 15,11,4(403); en 18,4,3(93-95); De kleren werden alleen vrij gegeven op de dag voor de drie grote liturgische feesten van de Joden en voor Grote Verzoendag.

⁷⁹ Over koning David wordt gezegd in Ps 132,18: “Ik zal zijn vijanden met schaamte bekleden; maar op hem zal zijn kroon (‘nezer’) bloeien (‘tsuwts’).” Aangezien de ‘nezer’ zal bloeien (‘tsuwts’ = bloeien, bloesemen), kan hij de vorm hebben gehad van een bloemblad, net zoals de ‘nezer’ (= teken van toewijding) van de hogepriester (zijn ‘nezer’ is zijn ‘tsiyts’ Ex 28,36 29,6). Het dragen van een *petalon* was dus misschien niet voorbehouden aan de hogepriesterlijke waardigheid, maar kan ook een teken van koninklijke of heerserswaardigheid zijn geweest. Dit wordt bevestigd door Epiphanius, die zegt dat zelfs Herodes een diadeem droeg zoals de hogepriester-koning Alexander: “(3) ... Alexander,

een heerser van priesterlijke en koninklijke afkomst. (4) ... Alexander droeg ook een diadeem (*diadēma epetheto*), als één van de gezalfde priesters en heersers (εις των χριστων και ηγουμενων υπαρχων). (5) Want toen de twee stammen, de koninklijke en priesterlijke, verenigd werden – ik bedoel de stam van Juda met Aaron en de hele stam van Levi – werden koningen ook priesters, want niets waarop een toespeling gemaakt wordt in de heilige schrift kan fout zijn.) (6) Maar toen droeg uiteindelijk een heiden, Koning Herodes, een diadeem (*diadēma epethento*), en niet meer David's afstammelingen” (vertaling van: “(3) ... Alexander, a ruler of priestly and kingly stock. (4) ... Alexander was crowned (*diadēma epetheto* διαδημα επεθετο) also, as one of the anointed priests and rulers (εις των χριστων και ηγουμενων υπαρχων). (5) For when the two tribes, the kingly and priestly, were united – I mean the tribe of Judah with Aaron and the whole tribe of Levi – kings also became priests, for nothing hinted at in holy scripture can be wrong.) (6) But then finally a gentile, King Herod, was crowned (*diadēma epethento* διαδημα επεθεντο), and not David's descendants any more”, Panarion 29,3,3-6

[http://books.google.nl/books?hl=nl&id=IKyxt9kyys8C&dq=inauthor:%22Saint+Epiphanius+\(Bp.+of+Constantia+in+Cyprus.\)%22&q=alexander&redir_esc=y#v=onepage&q=Herod%20crowned&f=false](http://books.google.nl/books?hl=nl&id=IKyxt9kyys8C&dq=inauthor:%22Saint+Epiphanius+(Bp.+of+Constantia+in+Cyprus.)%22&q=alexander&redir_esc=y#v=onepage&q=Herod%20crowned&f=false) and

[http://books.google.nl/books?hl=nl&id=4LfUAAAAMAAJ&dq=inauthor:%22Saint+Epiphanius+\(Bp.+of+Constantia+in+Cyprus.\)%22&q=29+&redir_esc=y#v=onepage&q=82&f=false](http://books.google.nl/books?hl=nl&id=4LfUAAAAMAAJ&dq=inauthor:%22Saint+Epiphanius+(Bp.+of+Constantia+in+Cyprus.)%22&q=29+&redir_esc=y#v=onepage&q=82&f=false)). Ook in Panarion 51,22,21 spreekt hij over de gezalfde heersers van Juda en Aaron (“anointed rulers descended from Judah and Aaron”

(<http://books.google.nl/books?hl=nl&id=brxgNxsJKkUC&q=anointed+rulers#v=snippet&q=descended%20from%20Juda%20and%20Aaron&f=false>).

Na koning Herodes was er geen Joodse koning en ging de Joodse heerserswaardigheid over op de oversten van het Grote Sanhedrin. In Egypte (Jozef) en Babylon (Daniël) was een gouden ketting een teken van heerserswaardigheid geweest (Ge 41,42 Da 5,7.16.29).

⁸⁰ Dat Jakobus de Rechtvaardige, de broeder van Jezus, het *petalon* droeg: noot 862 bij Eus., Church History 3,31,3 door Cushman McGiffert, www.ccel.org/ccel/schaff/npnf201.iii.viii.xxxi.html#fnf_iii.viii.xxxi-p13.2, zegt dat het staat geschreven in Epiphanius, Haeres. LXXVII.14; ik vond het online in Epiphanius “Panarion” 29,4,4

([http://books.google.nl/books?hl=nl&id=IKyxt9kyys8C&dq=inauthor:%22Saint+Epiphanius+\(Bp.+of+Constantia+in+Cyprus.\)%22&q=priestly%20tablet21&f=false](http://books.google.nl/books?hl=nl&id=IKyxt9kyys8C&dq=inauthor:%22Saint+Epiphanius+(Bp.+of+Constantia+in+Cyprus.)%22&q=priestly%20tablet21&f=false) p.125). Het is mogelijk dat hij het gedragen heeft als oudste en lid van het Grote Sanhedrin, want volgens mijn artikel *James and the brothers – Davidic representatives in the temple liturgy* op <http://jesusking.info/James%20and%20the%20brothers%2016-02-2009%202.pdf> was Jakobus de Rechtvaardige het hoofd van de vertegenwoordigers van het volk van Israel in de tempelliturgie. Er lijkt zelfs een spoor van een traditie te zijn dat Marcus het *petalon* droeg (www.agapebiblestudy.com/James/James_lesson2_intro_part2.htm, 6th answer), hoewel ik het in geen van de bronnen, waarnaar verwezen wordt, heb gevonden.

⁸¹ <http://classconnection.s3.amazonaws.com/801/flashcards/405801/png/tabernacle1305588413983.png> en

<http://www2.palomar.edu/users/mhudelson/WorksofArt/32Jewish/2892.html> en

<http://www.elcamino.edu/faculty/eatherton/earlycristian.html>

⁸² <http://shroud3d.com/findings/ongoing-holographic-research>

⁸³ De amandelboom bloeit in februari-maart (<http://www.tytyga.com/category/Almond+Trees>). Voor afbeeldingen zie: http://www.iknow-portugal.co.uk/tourist_information/portugal_holidays/the_douro/ (“A young almond tree growing wild”), http://free-photos.biz/photographs/food/fruits/322206_almond_tree.php, <http://www.shutterstock.com/pic-27168472/stock-photo-almond-tree.html>.

⁸⁴ Bijvoorbeeld een rolzegel of stempelzegel in een hanger. ‘Graven en andere plekken waarin zich kostbare zaken zoals goud, zilver, kralen en edelstenen bevonden, bevatten vaak één of twee rolzegels, als eerbetonende graf goederen’ (vertaling van “Graves and other sites housing precious items such as gold, silver, beads, and gemstones often included one or two cylinder seals, as honorific grave goods” http://en.wikipedia.org/wiki/Cylinder_seal). ‘... het zegel [van koning Achaz] waarmee het bedrukt was, was in een metalen gladomzetting gezet, ofwel in een zegelring of in een hanger. ... De letters zijn klein (het zegel zelf is maar 2,5 inch breed), maar ze zijn van zeer hoge kwaliteit’ (vertaling van “... the seal [of king Achaz] with which it was impressed was set in a metal bezel, either in a signet ring or in a pendant. ... The letters are small (the seal itself is only 2/5 of an inch wide), but they are of very high quality” <http://www.archaeological-center.com/en/monographs/m1>). Voor een rolzegel dat sterk kan hebben geleken op het zegel op de Lijkwade, zie <http://art.thewalters.org/viewwoa.aspx?id=4399>. Een kostbaar stenen rolzegel kon ook een zilveren knop aan de bovenkant hebben (L.H. Grollenberg, *Kleine Atlas van de Bijbel*, Elsevier 1973, p. 49: foto van een rolzegel van een priester). Een ander rolzegel met een knop: <http://www.lessing-photo.com/dispimg.asp?i=08021531+&cr=5&cl=1>.

⁸⁵ “Hij zei: ‘Wat voor een pand moet ik je geven?’ Zij gaf ten antwoord: ‘Uw zegel, uw snoer, en de staf die u bij u hebt.’” (Ge 38,18 WV78). Hier vertaalt “snoer” פתיל, ‘pathiy’ = snoer, draad (gedraaid, gevlochten) (Online Bible Hebreeuws Nederlands Lexicon 06616). De Septuagint heeft *ormiskos* = kreek (<http://translate.google.com/?hl=nl#el/en/ormiskos>), vgl. het werkwoord *ormizō* = voor anker leggen, in zekere ligging brengen, afhangen van (G.J.M. Bartelink, *Grieks-Nederlands woordenboek*, 12^e herdruk 1978, p. 178). De Vulgaat heeft *armillam* = armband.

⁸⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=WRB16BARvz0>, at 01:56

⁸⁷ Misschien werden de electronen van een corona ontlading (zie G. Fanti e.a., *BODY IMAGE FORMATION HYPOTHESES BASED ON CORONA DISCHARGE*, <http://www.dim.unipd.it/fanti/corona.pdf>) gevangen door de zuurionen van de azijn.

⁸⁸ <http://shroud3d.com/findings/ongoing-holographic-research>

⁸⁹ ‘het lichaam [werd] op zand of zout op de vloer gelegd om ontbinding te vertragen, terwijl metaal of glas op de navel werd gelegd om opzwellen te voorkomen. Vervolgens werd het lichaam gewassen en gezalfd met aromatische zalven, en in linnen kleren gewikkeld (Shab. xxiii. 5; Sem. i. 2, 3; Acts ix. 37; John xi. 44, xii. 7, xix. 39 *et seq.*, xx. 6 *et seq.*; Matt. xxvii. 59; Mark xv. 46 *et seq.*; Luke xxiii. 53 *et seq.*; Testament of Abraham, xx.). ’ vertaling van “the body placed upon sand or salt on the floor to retard decomposition, metal or glass being put upon the navel to prevent swelling. Then the body was washed and anointed with aromatic unguents, and wrapped in linen clothes.” <http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=1607&letter=B&search=burial>

⁹⁰ Fanti en Maggiolo, The double superficiality of the frontal image of the Turin Shroud, *Journal of Optics A: Pure and Applied Optics* 6 (2004) 491-503, p. 501, <http://www.sindone.info/FANTI.PDF>